Published and distributed under pe[...]22), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N[...] order of the President. A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה שביעית HATOREN גליון כז (רכז)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי



התוכן

VOL. VII NEW YORK, SEPTEMBER 17, 1920 No. 27 (227)

HATOREN
Published weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ-לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

נגמר בדפוס ויצא בימים האלה

לוח אחיעבר

שנה שניה

התוכן:

- מאת המערכת
- שירי נא, שירי, בת הלם... (פואימה) . . . ישראל אפרת
- פקפוקים (רשימה) . . . י. נ. ארלר
- לשאלת בקורת המקרא . . . ד"ר דוד ניימארק
- משירתנו העתיקה . . . ד"ר ישראל דודזון
- יצחק מאיר ווייז (לתולדות הריפורמה בישראל) . ד"ר מ. ז. רייזין
- על שיא הגלים (פתיחה לרומאן) . . . ה. סקלר (צבי ׳ן שלום)
- בת המלכה והמנגן (שיר) . . . אפרים א. ליסיצקי
- עתידותיה של השפה העברית . . . מ. שיינקין
- תקופת הזהב בספרות הערבית . . . ד"ר בן־ציון הלפר
- ביהודה ובגליל (קטעי־זכרונות) . . . ד. בן־גוריון
- התפתחות ויצירה (עיקרי שיטתו של הנרי ברגסון. ד"ר מ. ווכסמן
- לתולדות התיאטרון היהודי (פרק מזכרונותי) . . . מ. זייפרט
- הבולשביות והיהודים . . . א. ש. זאכס
- הפילוסופיה של הפרק האחרון בהיסטוריה . . . ד"ר ג. דייטש
- נכאים (שיר) . . . ז. שניאור
- אחת ושנים (ספור) . . . אברהם שוער
- הקואופראציה היהודית . . . א. ליטווין
- השמרונים . . . ישראל בלקינד
- נעור אל עליון... (שיר) . . . הלל בבלי
- אייזיק מאיר דיק וכתביו העברים . . . ש. ניגר
- במסבאה (ציור) . . . י. אפאטושו
- אביב מוקדם (שיר) . . . א. ש. שווארץ
- עניני ספרות . . . ד"ר נ. טורוב
- יסודות בית־הספרים (ראשי־פרקים) . . . ז. פישמאן
- לארצי (משירי הגאולים) . . . ב. נ. סילקינר
- ליליענבלום ויחסו להסוציאליות (מזכרונותי) . . . מ. ווינטשבסקי (בן־נץ)
- בשנות־חרום . . . נ. אלפסי
- סיני ואולימפוס (שיר) . . . מ. פיינשטיין
- מדור הולך (רשימות אטנוגראפיות) . . . א. רכטמאן
- הזר (הרהורי־בקורת) . . . י. ז. פרישברג
- מפין עבים (קטעי פואימה) . . . א. דומניץ
- מפנקסי (רשימה) . . . ראובן בריינין
- ח. נ. ביאליק (רשימות־בקורת) . . . יצחק קצנלסון
- * * * (שיר) . . . ש. האלקין
- צירופים . . . מ. ליפסון
- בקורת ספרים
- מודעות

המחיר בלי כריכה — $1.75; עם המשלוח — $2.00

המחיר בכריכה — $2.50; עם המשלוח — $2.75

הכתובת:

HISTADRUTH "ACHIEBER"

201 East Broadway, New York, N. Y.

הערה: חותמי „לוח אחיעבר", שנה ב׳, שהעתיקו את דירתם, מיום חתמם על ה„לוח", מתבקשים להודיע את כתבתם החדשה תיכף כדי שיקבלו את ה„לוח" בדיוק.

ברכות

מברך אני את כל ידידי ומכירי שיזכו ויחיו לראות בשנה הזאת בנחמת עמם וארצם.

ז. בלבן.

לשנה החדשה אברך את כל ידידי וחברי בכל מקום שהם וביחוד במילבוקי, וויס., שיכתבו ויחתמו בזה יום־הדין בשנת חיים של ברכה וגאולתנו האמתית.

בתחית שפתנו העברית,

אהרן גוטניק

מילבוקי, וויס.

את אמי, אחי ואחיותי במינסק, את אחי דניאל, את חברי וידידי בכל אתר ואתר אני מברך בשנה טובה ומוצלחת.

אליהו פרסקי.

לתקנת המורים ובתי הספר העברים!

אגודת המורים דבוסטון וניו ענגלאנד מבקשת מאת המורים שבכל מקום, בשם האהדה ההדדית שבינינו, כי לא יקבלו שום משרה חדשה בבתי הספר בבוסטון וסביבותיה ממי שהוא, עד שיבואו בדברים עם מזכיר האגודה א. גולד.

כתובתו:

93 Monroe Street

Roxbury, Mass.

נשאר במספר מצומצם

קצור התלמוד

ברכות, ראש השנה ויומא

מאת ד"ר חיים טשרנוביץ.

המחיר $3.25 עם המשלוח.

בכריכה יפה $4.00 עם המשלוח.

הכתובת:

S. EPSTEIN

c. o. Hatoren, 74 5th Ave., New York

VOL. VII | NEW YORK, SEPTEMBER 17, 1920 | No. 27

התרן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן ברייניו

שנה שביעית | ניו־יורק, ה' תשרי, תרפ"א | גליון עשרים ושבעה

הַתּוֹרָה וְהַמַּדָּע הָעִבְרִי

בשעה שהעינים נשואות לעתידנו, בשעה שהלבבות פונים לבנין ביתנו הלאומי על ארמת אבותינו ובשעה שהרוחות מכוונים דוקא כלפי החומר ונצחונותיו בעולם, כלפי הגשמיות היתירה והדרכים המובילים אליה ישר, — דוקא בשעה זו ראוי להתבונן גם אל עברנו ולשים לב אל הכחות העליונים אשר שמרו את עמנו מכליון ומטמיעה על אפם של כל שונאינו ומתנגדינו, מבית ומחוץ, אשר עמדו עלינו בכל דור ודור למעט את דמותנו הרוחנית, לנתק את פתיל מסורתנו ולשים קץ לחיינו בתור חטיבה מיוחדת בעולם.

ואם נתבונן לדורות עברו, אז נוכח, כי אבותינו השיגו תמיד את כל ערכו של למוד התורה לשמה. הם אמרו: „ותלמוד תורה כנגד כולם"; „הלואי אותי עזבו ואת תורתי שמרו". בטול תורה היה בעיניהם העון וגם האסון הלאומי היותר גדול. הם גם אמרו: „קרמה תורה לבריאת העולם".

ואיך נברא עולם חדש בארצנו ואיך יאיר אור חדש על ציון ובניה אם נזלזל בלמוד התורה, אם נניח בקרן־זוית את אוצרות ירושתנו העתיקה ואם לא נגין על יתרון רוחנו בכל שארית כחותינו. מה היינו נחשבים, בעינינו אנו ובעיני העולם הגדול, לולא גדולי התורה, ארזי הלבנון, אדירי המדע, כבירי הרוח, לולא בני העליה שקמו לנו בכל התקופות — הלא לצוענים נדמינו, הלא כבר נכחד שמנו ממשפחות העמים.

נחמתנו היותר גדולה שהיתה לנו גם בדורות שתקפו עלינו הצרות מכל עבר וקיומנו היה תלוי בשערה: — עוד לא אלמן ישראל, עוד לא נתיתם הדור...

עיני כל ישראל היו תמיד נשואות אל גבורי הרוח שהיו לו תמיד למופת. על כן גם לא נפסקה עד היום שלשלת היוחסין שלנו, „שלשלת הזהב", ובכל דור ודור הכניסו בה חוליות חדשות, תמצית רוחנו — שלשלת זו אמנם לא נפסקה עד היום, אבל כבר פשוטות ידים גסות וחזקות, ידי עשו וידי פושעי ישראל, לנתקה, להכחידה. שלשלת זו, שחשלוה אבותינו בתמצית דמי לבבם, שהיא כבודנו ותפארתנו והיא, רק היא, הנותנת לנו זכות קיומנו להמשיכה ולהאדירה, — שלשלת יחוסנו זו היתה לאות קלון וחרפה לאויבינו מנדינו, לעול כבר לכל הבוזים ליקהת אם.

ועל כן עלינו לעמוד על המשמר בשעת חורבן זו שנתנה רשות למשחיתים ומחבלים, בשעה זו שעלינו להניח את אבן־הפנה לבנין ביתנו הלאומי, לבל יניפו גרזן על שרשי האומה ועל הרוח המחיה אותה.

ולא על פכים קטנים אנו חסים, כי־אם על אוצרות רוחנו היותר יקרים, שעליהם היינו כצאן לטבחה.

וזוהי גדלה של אומתנו שלמדו את התורה וקיימוה גם מתוך עוני, לחץ ודחק. בחירי אומתנו המיתו את עצמם עליה.

בזמן האחרון מתאמצים שונאינו בנפש לבטל ולחלל את ערכה של תורתנו. חוקרי הגויים * — ובמדה ידועה עשו זאת גם אחרים מחוקרי קדמוניות ומבקרי התנ"ך המכונים בשם ישראל — בשנאתם, הגלויה או הנסתרה, לעמנו ולרוחו חותרים בכל עוז לחרף את מערכות אלהים חיים, לנבל את תורת משה, לטמא את מוסרנו ולתאר

* בין כל שונאי התנ"ך ומבזיו הצטיין בשנים האחרונות הגרמני המלומר פרידריך דליטש. לפני שבועות אחדים הוציא לאור את ספרו Die Grosse Tauschung (שכבשו תחת ידו שש שנים), שעשה בו פוגרום על תורת משה ועל כל נביאי ישראל הראשונים והאחרונים. כתב פלסתר זה, שאין כמוהו לזיופים ולנבלות, המשליך שקוצים נוראים על כל היהדות, על אלהינו ומחוקקינו ועל כל העם העברי, — כתב פלסתר זה הוא האות היותר נאמן על תגבורת השנאה אלינו גם בקרב חוגי מלומדיהם וחוקריהם. —

את אבות האומה העברית, נביאיה וחוזיה, מוריה וגאוניה בתור ברברים פראים, שלא לבד שהיו רחוקים מנביאי אמת וצדק, אלא גם שהיו מאז ומעולם למקור הרעה והאסון להאנושות הנאורה והמתוקנה. ואת כל זאת הם מוכיחים מפסוקי התנ"ך וממאמרי חכמי התלמוד. המלומדים הגדולים שבקרבם, כדליטש, בוחרים בכלי־נשק טבולים ברעל השנאה והקנאה, ומזוינים הם, למראית עין, בכל מכשירי המדע והלשון.

וכבר באה העת לחוקרי התנ"ך והקדמוניות ולהוגי הדעות שבקרבנו להשיב לאלה מחוקריהם המואסים בתורת ישראל והשואפים להשליך מעלינו את עטרת ראשינו, — להשיב להם את התשובה הראויה. ואם נבוא להפיל את נשקם המסובן מידם, אז עלינו לבוא בראיות עצומות, בסברות עמוקות, בבקיאות רחבה בכל ענפי המדע השמי ובתולדות האמונות והדעות, באמת גלויה שאינה נרתעת אחור מפני כל השקרים והעלילות וברוח חזק לסתום פיהם ולסתור את כל זיופיהם שהם עושים בתורתנו מדעת ושלא מדעת. צריך לגלות לבני דורנו, גם לבני עמנו, את המאור שבתורתנו ואת כל הנעלה והנשגב הצפונים בה.

כבר מורגשת באוירו של עולם המלחמה היותר גדולה העתידה לבוא, מלחמת הנצרות וכל צבאותיה נגד היהדות, נגד שרשיה וענפיה. זאת תהיה התנגשות נוראה ועצומה בין הרוח העברי והנוצרי. הם כבר מכינים את עצמם למלחמה זו. הם כבר מחדדים ולוטשים את כלי־זינם — ואנו, מי ילחם מלחמתנו?

והיה אם לא נציל את תורתנו מידי משפיליה ובוזיה, אם לא נראה לעיני דורנו העברי הנולד ולעיני כל העמים את יתרון רוחנו וגודל ערכה של יצירתנו המקורית, אם לא נוכיח להם, כי אבותינו בראו לא רק ערכים לאומיים, כי־אם גם ערכים אנושיים גדולים ונצחיים, כי לא לשוא חיינו וסבלנו — אז לא תהיה, חלילה, תקומה לעמנו. אם יעזבו אותנו בנינו, גם היותר טובים שבהם, אז נהיה למנוד ראש לכל העמים, אז באמת לשוא חיינו ולשוא סבלנו כל מה שסבלנו.

עלינו להוציא את שמש תרבותנו מנרתיקה, להרחיק מעליה את העננים והעבים המכסים זיוה והודה, למען תזרח באור שבעת ימי בראשית.

אל הקריאה ההולכת מסוף עולמנו עד סופו: „גאולת הארץ!" עלינו לצרף גם את הקריאה הגדולה: „גאולת התורה!" דוקא עתה בשעת בנין ארצנו עלינו לקרוא: „הצילו את יבנה ובתי־מדרשיה!"

אם מתבוננים אנו באמת לפתוח בזמן הקרוב את האוניברסיטה העברית בירושלים, הלא אז מוטל עלינו להכין בשבילה פרופיסורים עברים, עברים ברוחם ולשונם, ויחד עם זה גדולים בתורה וחכמה.

נצייר־נא בנפשנו, כי בעוד שנים אחדות תפתח — כאשר הבטיחו לנו לא אחת — האוניברסיטה העברית בירושלים, והיה אחת משתים: או שימנו בה מורים היודעים עברית כל־צרכם ורוח עברי להם, אבל קטנים הם במלכות המדע — והיינו לשחוק בעיני העמים וגם בעינינו אנו. להאוניברסיטאות שלהם נתנו את המורים היותר מצוינים בכל מקצועות המדע ובשביל האוניברסיטה שלנו הננו בוחרים במורים, שעיקר מעלתם ויתרונם הוא בזה, שיודעים הם שפת עמנו ולאומיים הם.

ובאופן השני, אם נבחור במורים בשביל האוניברסיטה שלנו מאנשי המדע הגדולים שיש לנו עוד באירופה, אז כמה מהם יודעים עברית במדה מספקת, כמה מהם בקיאים בספרותנו וכמה מהם מחודרים ברוח תרבותנו והם שואפים לתחיתה והרחבתה!

הלא חסידי אומות העולם, מוריהם וגדוליהם בעצמם מקוים, כי בשוב עמנו לציון, כי כאשר נפתח שם בתי־מדרש להמדע העברי ישמיעו המורים שלנו מעל קתדראותיהם מלה חדשה, מלת גאולה לרוח עמנו ולכל העולם כולו.

אין כחנו אלא בתורה. והיה אם לא נחיה את רוח תורהנו בכל עוז, אם לא ימצאו לנו המורים הדרושים להאוניברסיטה שלנו, שהם מאחדים בקרבם את כל הידיעות, המעלות, הסגולות והיתרונות הנחוצים לתעודתם ותפקידם, אז נהיה לעם של יורדים...

עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי הָאָרֶץ

(רשמים, מאורעות, טפוסים, מראות).

מאת

צבי ן' שלום.

א.

עולים ויורדים.

הנעו בעצמכם:

בשעה שצעירינו בכל ארבע כנפות הגולה מתגעגעים על ארץ האבות, מתקינים את עצמם לקראת החיים החדשים ועומדים הכן לעליה, בה בשעה הדור הצעיר בארץ־ישראל, וביחוד בניהם ובני־בניהם של יהודי הישוב הישן, מתגעגעים על פאריז, מתקינים את עצמם לחיים חדשים בניו־יורק ועומדים הכן — לירידה.

רואה אנכי אותות של תמהון, ואולי גם של בחילה, על פניכם. גם אני עבדכם הייתי תמוה ונבחל בשעה שעובדה זו טפחה על פני, בשעה שנוכחתי, כי גם עתה — ופה בארץ־ישראל — ישנם בתוכנו אלה, שאור הגאולה הממשמש ובא לא חדר עוד לתוך נשמתם והם בוחרים ברצונם הטוב להגלות מבית אביהם בה בשעה שהבית עומד להבנות מחדש.

אחרים מן היורדים הללו פגשתי עוד בניו־יורק. אבל זה היה עוד לפני סאן־רימו. גורלנו היה עוד מוטל בספק, ואף־על־פי שקוצר־רוח גם הוא סימן של חולשה

בשעה של הרת עולם כזו, בכל זאת אפשר היה לסלוח להם על עזבם את הארץ.

כשבאתי לפורט סעיד — וזה היה כשלשה חדשים אחרי סאן־רימו — פגשתי עוד הפעם מספר של יורדים צעירים מבני ארץ־ישראל. אחדים מהם היו פועלים במושבות ובני אכרים עברים.

„מה יהודים עושים כאן ?"

„מחכים להאניה שתבוא".

„לאן ?"

האחד הולך לצרפת „להשתלם בלמודים". אחרים הולכים ללונדון בשביל אחד העסקים, ורובם — לניו־יורק. כל אחד ואחד אמתלא היתה לו מן המוכן. אבל מבעד לאמתלא ואמתלא ראיתי, כי מתביישים הם בפני האמריקאי שעזב את „ארץ הזהב" והולך לארץ־ישראל והם — בורחים ממנה.

אבל גם את אלה העמדתי על החשבון שלפני סאן־רימו, על חשבון הספק והיאוש שתקפו אותנו בעקב תוחלת ממושכה. אלא מה — הנסיעה נתאחרה.

לא עברו עלי שלשה ימים בירושלים, והנה צעירים אחרים, מבניהם של תושבים זקנים, נטפלו עלי והקיפוני בשאלות על־דבר אמריקה והאפשרות להתבצר שם, למצוא פרנסה, לעסוק במשא־ומתן, להכנס לאוניברסיטה וכו' וכו'. ומבין שטף השאלות היתה מבצבצת ועולה, כעין חרוז חוזר, הקינה, כי אי־אפשר להשיג כרטיסי־אניה, כי עולים הם במחיר גדול, כי הרשות מסרבת לתת תעודות־מסע, כי היציאה לחוץ־לארץ בכלל קשה היא כקריעת ים־סוף — וחרוז חוזר זה הבליט יותר מדי את הפזיזות הנוראה של האנשים האלה להמלט „על נפשם".

מודה אני, כי לא מצאתי עוז בנפשי להוכיח אותם על משוגתם. ברור היה לי, כי יצחקו עלי בלבבם, אם ישמעו מפי, כי הם, בני הארץ, רחוקים יותר מתקותנו והתאבקותנו הלאומית מבני־בניהם של אלה שהרחיקו נדוד בארצות הגולה ונלכדו ברשתה מכל עברים.

ובכל זאת לא הייתי מהין למתוח בפומבי גזר־דין קשה על הדור הצעיר שרובו נולד והתחנך בארץ־ישראל, אילו לא קדמני אחר. חשבתי: אפשר, כי מזלי הרע גרם לי, כי אתקל במתי־מספר של „אברים מדולדלים" שהם יוצאים מן הכלל. חשבתי: אפשר, כי נמהר אני במשפטי, כי הנגע עוד לא פשה וכי אין גורסים ממתי־מספר אלה על „מכת מדינה".

והנה — לצערי, אבל לא לתמהוני — בא אחד העתונים היומיים בירושלים וכותב מאמר ארוך על ההגירה לחוץ־לארץ. בעל המאמר קובל על המחלה המתפשטת ועושה שמות על סביבה, שופך את מרי־שיחו על הצעירים הנסים מן המערכה, מנסה למצוא אמתלאות לפשעם הלאומי הזה ומסיים בתקוה, כי לא יארכו הימים ובנים ישובו לגבולם.

ובכן לא טעיתי. ההגירה לחוץ־לארץ — מכת מדינה היא.

כן, צעירי ארץ־ישראל מתאספים בהמון מסביב ללשכות הנסיעה ומחכים בכליון עינים לכרטיסים ללכת לצרפת, לאנגליה, לאמריקה. סובבים הם ברחובותיה של פורט סעיד ומחכים לאניה שתוליכם הלאה־הלאה מארץ האבות כדי ליהנות מזיוה של הקולטורה המערבית וכדי למלא את בטנם בבשר פגולים של שולחנות זרים.

אי־אפשר היה לי למצוא בדיוק את מספר היוצאים ממש. ובאמת אין אני רואה שום סכנה לארץ־ישראל מאלה שעלה בידם לעזוב את הארץ. הודות לקושי הנסיעה בוודאי אין מספרם גדול ונורא כל־כך. מה שמצערני ברגע זה הוא מצב הרוח של הדור הצעיר בכלל. אין כל ספק, כי מכל אלה החולמים על־דבר יציאה לחוץ־לארץ רק אחד מעשרה יוצא ממש. אבל מצב הרוח של התשעה הנשארים פה מדכא אותי. צעירים היושבים בארץ־ישראל ורואים חלומות בניו־יורק אינם עלולים לבנות. נוכחיותם הגופנית בעלמא, היא רתוקה משבר וקרובה להפסד. לגבי ארץ־ישראל וגאולת העם — הנשארים, לא פחות מן היוצאים ממש, יורדים הם.

ובה בשעה שרבים מצעירי ארץ־ישראל יוצאים את הארץ, או חולמים על יציאה, צעירי הגולה באים יום־יום לווינה, מדפקים על דלתות „ועד העליה" בתקוה, כי יעלה בידם לרחוץ את אבק־הגלות מעל רגליהם, בתקוה, כי עוד מעט ויחוננו את עפר ארץ האבות וישיבו אותה לתחיה בעבודת כפיהם. ובכל יום ויום עולים חדשים באים ליפו מזוינים באומץ לב ובאהבה בלי מצרים בשביל התפקיד הגדול שרגע הגאולה העמים על שכמם. ומאושרים הם עד בלי די אם זוכים הם להכנס בלי אחור לקבוצה של עובדים כדי להתחיל בבנין.

קבוצה מעין זו ראיתי לפני ימים אחדים בדילב, זו „קרית יערים" העתיקה. צעירים וצעירות, רובם בעלי השכלה גבוהה, משכימים עם עלות השחר ומתפשטים על מורדי ההרים הנשמים, מסקלים ומעזקים, מעדרים וחורשים, בונים מדרגות ונוטעים שתילים. דרים הם בדירות־של־ארעי או באהלים, מסתפקים במועט מן המועט ושמחים בחלקם — כאילו הכל עבר ובטל מן העולם חוץ מעזוק וסקול ותלישת דרדרים ובנין מדרגות על מורדי ההרים ונטיעת שתילים.

אבל בהסתכלי בעיניהם ראיתי את האור הגדול של הגאולה, את ההחלטה הכבירה להחיות ולבנות ולשכוח את הכל מתוך עבודה שהיא סוד הגאולה.

עם חשכה ראיתי את ה„עולים" האלה שבים מעבודתם לאהליהם ונזכרתי פתאום בה„יורדים" שפגשתי בניו־יורק, בפורט סעיד ובירושלים. ובהציגי את העולים והיורדים אלה לעומת אלה נצנץ פתאום רעיון מוזר במוחי, רעיון שהביאני לידי שחוק מכאיב: מרבים אנחנו בהוצאות הדרך יותר מדי; הנדידה־מתוך־הכרח הביאה לנו ברבות הימים את הנדידה־מתוך־רצון ואילו היה בקופת האומה כל הכסף שפזרנו בנדידה־מתוך־רצון ביצוא ושוב, כי־אז היינו יכולים לבנות את ארץ־ישראל מבלי עזרת נדיבים ובעלי־צדקה.

ומתוך זה נזכרתי במאורע קטן שאירע לי ימים אחרים אחרי בשורת סאן־רימו. אני נזדמנתי אָז עם אחד ממכרי שנולד והתחנך בארץ־ישראל. כשהגיע לימי בחרות בא לאמריקה להשתלם בלמודים ושם בנה את ביתו. אבל נהירין לו שבילי ארץ־ישראל הישנה ובמסבת רעים הוא אוהב לפעמים לספר את כל מה שעבר עליו בנערותו ואגב־אורחה לחרוץ את משפטו על הישוב הישן מבלי כל מעצור.

„אילו נמסר גורלה של ארץ־ישראל בידי — אָמר לי מכרי אָז מתוך בדיחות קלה, — הייתי גוזר על כל הקהלות הקדושות לעזוב את הארץ, אנשים, נשים וטף. ואחר זה הייתי מתחיל הכל מבראשית".

אני צחקתי בכל פה על הרעיון המוזר הזה, אבל מכרי הוסיף בטון יותר רציני להוכיח לי, כי רק מתי־מספר מאלה הדרים היום בארץ־ישראל ראויים להשאר ולבנות, כי הרוב הגדול איננו חומר לבנין.

„צריכים הם קודם כל — גמר את משפטו — לתקון נשמה, כלומר, לחיות ולעבוד לכל הפחות במשך דור אחד באמריקה".

אני אָמרתי לו אָז בצחוק, כי מנקודת־ראות האקו־נומיה הלאומית, דבר כזה, אם גם אפשר היה, יגרום לנו נזק גדול. אנשים שכבר התאקלמו בארץ נחוצים לנו בתור הנקודה המרכזית, הגרעין, אשר מסביבה יחל הבנין ומבלעדי זאת, צא וחשוב את ההוצאות.

אבל בשום אופן לא עלה על דעתי אָז, כי הדבר שמכרי היה חושב לעשותו אך ורק בעזרת היד החזקה, יעשה ביום מן הימים ברצונם הטוב של ילידי הארץ.

ואפשר, כי הגלות ארץ־הישראלית גם היא איננה יכולה להסתגל לאור הגאולה העולה וגדול ובורחת היא להחבא. גם זאת נחמה פורתא היא.

ב.

„ממזכרות לתעשיה".

בתפלה הידועה שבה אָנו מודים להשם־יתברך על שהוציאָנו מעבדות לחירות ומאפלה לאור גדול עלינו להוסיף עוד דבר אחד.

וזה — ממזכרות לתעשיה.

אָמנם הדבר עוד לא נהיה. פה בארץ־ישראל עוד אנחנו עוסקים במזכרות ולא בתעשיה. אבל גם החירות והאור הגדול עוד לא באו במלואָם ובעת ובעונה אחת שאנחנו מהללים ומודים על אלה, נהלל ונודה גם על זה. מתוך הלל והודיה אפשר גם לנס זה שיתרחש.

מזכרת, או מה שקוראים בלע"ז סוביניר, עומדת מחוץ לחוקי־הברזל של מקח־וממכר בשוק החיים. זה ידוע לכל. בשעה שאיש בא לקנות מזכרת איננו בוחן ובודק אם מפקיעים לו את השער, כמו שהוא מוכרח לעשות בצרכי ביתו התמידיים. אין איש מחזר אחרי צעצועים כאלה אלא אם נכנסה בו רוח של — נניח — של סנטימנטאליות. במצב רוח כזה אין אָדם מסוגל לדקדק בפרוטותיו. אבל, בדרך כלל, מצב רוח כזה ארעי הוא ובשוק החיים אין סומכין על הארעיות.

בהלכה פשוטה זו נזכרתי לפני ימים אחדים כשהייתי מתאכסן שעות אחדות בביתו של אכר עברי באחת המושבות. ואף־על־פי מה שקרה לי שם אין ראיה לדבר, בכל זאת זכר הוא לדבר.

האכר הזה עוסק בדריכת־יין ובכבישת פירות. ליינו כבר יש מהלכים בשוק ועליו פרנסתו. אבל הכבישה עוד לא יצאָה מבחינת הנסיון, כלומר, יודע הוא איך לכבוש ומה לכבוש, אבל חסרים לו עוד מכשירים ומכונות מודרניות כדי להוציא דבר מתוקן ובמחיר „השוה לכל נפש".

הוא ספר לי את ההרפתקאות שעברו עליו מיום בואו לארץ־ישראל לפני שלשים שנה, כמה קשה היתה העבודה וכמה לילות עמל עברו עליו עד שנתאקלם ונהיה לאכר היודע את אשר לפניו. אבל על פירותיו הכבושים גאותו. תלים־תלים של פירות הולכים לאבוד בארץ־ישראל מחוסר שוקים קרובים. הפתרון היחידי לפרובלימה זו היא הכבישה, והוא יורה את הדרך. קודם כל הישוב העירוני בארץ־ישראל גופה יתרגל לקנות פירות־כבושים בכל ימות השנה. כעת אין אוכלים פירות בארץ־ישראל רק במועדם, כלומר, שבועות אחדים אחרי תור הבשול. השוק בודאי הלוך ילך וגדול עם ההגירה החדשה. גם זה ברי. וסוף־כל־סוף — שוק העולם כולו.

אני קנאתי באכר זה, שאחרי שלשים שנה של עבודה קשה, הוא עודנו מסוגל לחלום חלומות על תעשיה כבירה, על בתי־חרושת גדולים ועל מיליונים של פכים מלאי פירות־כבושים שבהם יפרוש את מצודתו על רחבי תבל. עם אכרים מטפוס זה, חשבתי בלבי, אין לנו לחשוש להצלחתנו הכלכלית.

אבל שמחתי לא אָרכה. בטרם שיחתנו נגמרה הזכירני איש־שיחי עוד הפעם, כי עוד לא יצאנו מעבדות לחירות — סליחה — כוונתי היתה: ממזכרות לתעשיה; כי בארץ־ישראל של היום לא הסתגלנו עוד לחשוב על־דבר תעשיה גדולה לפי מושגי האקונומיה המודרנית; עוד לא הוברר לנו למדי, כי קדושת הארץ אינה מרימה אותה למעלה מחוקי ההתחרות השולטים בשוק החיים.

„אפרסקים אלו — פנה אלי בן־שיחתי אחרי גמרו לבאר לי את תכניותיו הענקיות בדבר כבוש העולם על־ידי פירות־כבושים מארץ־ישראל, — אפרסקים אלו אין דוגמתם בעולם. בטוח אני, כי באמריקה יקפצו עליהם קונים יותר מדי. לעת עתה אי־אפשר לי לשלוח אותם בכמות גדולה. אבל איזו מאות של פכים לנסיון אפשר. מה חושב האָדון?"

האָדון חשב, כי המשלוח יעלה בכסף רב וכי אמריקה עשירה היא בפירות יותר מדי. אבל כדי שלא להקניטו שאלתי אותו בכמה יעלה מחיר פך בעל משקל ידוע.

„דולאר אחד" — השיבני בכובד־ראש אחרי חשבו רגעים אחדים.

„אבל המין היותר טוב מסוג זה ובכמות זו נמכר בארבעים וחמשה סנטים באמריקה" — ספרתי לו כמתפייש.

„כן, כן — נענע לי בראשו. כבר ספרו לי על הדבר הזה. קליפורניה עשירה היא בפירות ומי ידמה לה. בכל זאת —"

„בכל זאת מה?" — שאלתיו בתמיה.

„בכל זאת אחינו באמריקה ישלמו בחדוה דולאר אחד בעד פך אפרסקים טובים הבאים מארץ־ישראל. הגע בעצמך! אפרסקים אלה צמחו בארץ־ישראל, על אדמת אפר עברי, נכבשו על־ידי פועלים עברים בבית־חרושת עברי. בטוח אני, כי יהודי אמריקה לא יקפידו על זה שמחירם עולה ביותר. הלא?"

תשובתי על השאלה היתה לא מן הענין. אורח הייתי ולא סוחר באפרסקים־כבושים. אבל המאורע הזכירני עוד הפעם, כי כל ארץ־ישראל, לרבות את חלקה היותר בריא, עודנה שקועה במ"ט שערי־רומאנטיות וכי במובן הכלכלי עוד לא נגאלה ממצב הרוח הסנטימנטאלי של „מזכרות וסובנירים".

וברגע זה שאנו מתחילים בבנין אין לך דבר שמחויבים אנו להנצל ממנו יותר כמן מצב־רוח זה. בשוק החיים אינם משתפים לעסק אביון מכובד בזכות שהוא לבוש טלאים היסטוריים. אמיצי־לב פונים אליו עורף. רכי־לב מביטים עליו בחמלה וביראת הכבוד ונותנים לו — נדבות.

ואולם אנו — אין לנו חפץ בנדבות.

ירושלים, א' אלול, תר"ף.

טוֹקָמוֹת נִשְׁכָּחִים

מאת

אברהם שוער.

ערב יום־כפור.

היה היתה אגדה יפה — ונשכחה. היה היה מיתר של כסף — וניתק. היו היו חיים קדושים — ונתחללו.

כמה ריקים הם חיינו! כמה כהים הם, חסרי אור ורוממות, ריקים המה חיינו כחורבה רעועה זו בקרן אפלה.

אשריהם, שזכו לראות את החיים ההם, את המלאים, את הנשגבים, אשריהם וטוב להם.

* * *

מזדעזע איזה נים של כנור נעים, טמיר, מרטט...

ניגון עתיק, נהדר מרנן בקרבי, הומה ובוכה ולבי כמה, צמא, מתגעגע...

נזכרים לי ימי הילדות... עומד אני תוהה וחושב: הבאמת היו לי ימים כאלה? ואפשר — אפשר רק מעשיה זאת, מעשיה, אשר הסבתא ספרה לי; ברדתה הזקנה מלבה מעשיה יפה, ישבה וספרה לי.

הלא המה אותם השמים השכיחים, הידועים, אותה השמש הפשוטה, הרגילה, אותם החיים הכהים הפרוזיים... ופתאום וכולם נעשו כל־כך קדושים, רוממים, אציליים ונהדרים, נהפכו ליום־כפור!

עולה לפני זכרונו של היום הקדוש ההוא, עולה... ועומד אני תוהה וחושב: הבאמת ראיתי יום כזה? הבאמת זכיתי לחיות חיים של קדושה נאצלה יום שלם, עשרים וארבע שעות רצופות של קדושה וטהרה?

אפשר... אפשר רק מעשיה היא, מעשיה יפה, שבדרתה הזקנה שלי מלבה וישבה וספרה לי?...

* * *

בלי זהב, בלי כסף, בלי אבנים טובות ומרגליות יצאה השמש בבוקר מתחת לענני לילה, שמש שכיחה, פשוטה...

והשמים היו גם הם אפורים, דלוחים קצת — שמים של סתיו.

פרחו להם כבר הפרחים וקמלו, ירקו להם הדשאים ונבלו, נשרו האילנות רובם של עליהם והמה עומדים בנבלם ערומים, אבלים ושחורים...

ובגן לא ירונן. נחבא זה כבר קול הצפור. לא יצלצל החרמש בקמה, לא ישקשק המגל בחציר, חלילו של הרועה לא ישמע מן השדה.

סתיו...

ובכל זאת... מרחפת איזו קדושה באויר, מורגש יופי נאצל ונשגב הממלא את כל העולם כולו.

ערב יום־כפור היום...

* * *

מעשיה יפה ונפלאה מאד:

עולם מלא צדיקים, עולם מלא אנשים טובים.

אנשים רבים... עיר מלאה אנשים וכולם אהובים, וכולם ברורים, וכולם נוחים וטובים.

הולכים וסובבים בחוץ עדינים, יפים ,רחוצים, טבולים.

ושבעתים רחוצים וטבולים ונקיים המה הלבבות, — אנשים־מלאכים!

מדברים זה עם זה באהבה רבה, משתדל כל אחד להחנות את חברו, לעשות נחת רוח לשכנו הקרוב או הרחוק; וכל יד פתוחה, וכל לב מלא נדיבות וכל עין — טובה, מאירה.

ואם אפילו אינך חסר כלום — הנה כל פנים מוסברים לך, כל יד חובקת בחבה את ידך וכל לב הומה לך — ומי זה אינו זקוק לזה?

עולם גדול, עולם מלא אנשים אוהבים ואהובים, מרחמים **ומרוחמים!**

* * *

ובבית־המדרש השעה אחרי תפלת שחרית התכונה רבה.

אינו מורגש אותו החומר והקושי שבחגים המיוחסים עם חבילות הדינים שלהם והמצוות שלהם, עם ה„מותר" וה„אסור" שלהם, עם החיובים השונים — זהו חג רק של מנהגים, יום של „כך נוהגין" ושל ו„יש לעשות"...

אין כל חיוב... יש שמתנהגים כך... שעושים כך וכך... אולם — אין אונס...

מחלקים בבית־המדרש לחמניות. אם נגזר, חלילה, על אחד מהם לבוא לידי מתנת בשר־ודם בשנה הבאה, יפטר על־ידי לקיחה זו — והרי כאילו נתקיים עליו גזר־דינו.

מחלקת את הלחמניות בילה־רחל, זו היא חזקתה זה עשרות בשנים.

עומדת היא ב„חדר השני" — לפניה שלחן גדול וארוך מלא נתחי לחמניות, וכל המתפללים מקטן ועד גדול נגשים אל השלחן והיא מחלקת...

יודעת בילה־רחל את כולם. יודעת היא מספר הבנים והבנות של כל אחד ואחד, כמעט שזוכרת היא גם את שמותיהם.

— זהו, יעקב, בשבילך, ואת זה תתן לדבורה שלך, ולראובנ'לה... שמעתי, שכבר התחיל ללמוד גמרא... מזל־טוב לך... וזה בשביל הינדהלה... זו הצהובה שלך, ואת זה... בשביל הפעוט... מה שמו?... קופצת כבר הזקנה עלי... „בעצמי הייתי על הברית שלו"... בעצמי— ושמו נשכח ממני...

ונוח ועדין מבטה. והפנים מאירים ומספירים לכולם, ומלאות עיניה הטובות ונופלות ומתגלגלות על הלחיים הקמוטות דמעה אחר דמעה...

אצל הדלת עומדים „השונאים", ליזר־ליב וראובן־חנא, שני סוחרים, שהיו שותפים ונפל איזה סכסוך ביניהם, עומדים הם ומשיחים זה עם זה.

התפייסו היום בבוקר בבית־המדרש אצל מקומו של הרב, קבלו קנין והתפשרו... כל השנה היה משתדל הרב, רב נפתלי הזקן, לעשות שלום ביניהם, לפשר — ולא עלתה בידו. הענין היה כל־כך מסוכסך, וכל אחד עמד על דעתו — והיום באו אליו בעצמם, לא קרואים, לא מזומנים, באו כאילו נדברו מתחילה וברגע אחד התפשרו.

יהודים המה...

עומדים לבקש סליחה מאת „מי שאמר והיה העולם" והם בעצמם לא יסלחו זה לזה?

וישם עומד לו דוד גרשון...

דוד גרשון הרגזן שאיננו סובל כל איש, וביחוד את הילדים.

מגרש הוא כל נער מבית־המדרש. אינו נותן להם לעשות „הקפות" מסביב לבימה או להסתתר מתחת לכנפי ארון־הקודש הרחבות ופטורות הציצים והפרחים — דוד גרשון זה נוח הוא היום וטוב ורך ופניו אחרים לגמרי!

מלטף הוא היום את הילדים, צובט את הלחי, מאיר לך פנים ומבאר תפלה קשה במחזור ומפרר הוא את הלחמנית שלו ומחלק... ומחלק...

* * *

מתירים את הנדרים.

שלשה יהודים יושבים וסדורים בידיהם, עומדים עליהם יהודים אחרים, כנופיה, — ומתנועעים ואומרים מתוך סדוריהם.

אומרים בקול ניגון... מתלהבים... והניגון הוא גם של גמרא וגם של תפלה זכה.

נמלטות מתוך פיהם מלים משונות... לשון תרגום... אין הם מבינים בודאי את פירוש המלים.

אולם לא ההבנה היא העיקר...

גמרו... ה„דיינים" עונים ואומרים יחד בקול: — הכל מותר לך... הכל מופר לך... כשם שמתירים... של מ־ע־לה!...

— בית דין של מעלה...

מתכווץ הלב, מזדעזעים האברים... נופלת אימה גדולה...

— בית דין של מעלה...

מוצלפה עין למעלה... דמעה חשאית נופלת...

* * *

צהרים.

בקושי גדול התחמקה השמש ויצאה סוף־כל־סוף מתחת להעננים הכהים המגובבים זה על זה, יצאה — ואורה זך וחומה רך.

רוח קליל מנשב...

נפל נחשול באגם הקטן ויהמו גליו, וירעשו מימיו — והלאה מעבר לאגם משתרע ומתנשא ההר של בית־העלמין.

אבא שוכב שם...

שלשום היינו, אנחנו ואמא שם — „מרדה אמא את השדה".

מרדה ובכתה — ולבי נמס... נמס...

אין להסתכל שם...

פונה אני ורץ אל בית־הכנסת.

הומה הרחוב כולה.

מלאה היא אנשים וקערות בידיהם. כל יד פשוטה... כל יד שלוחה...

לכל אחד יש „נצרך" שלו, כל אחד „מקבץ" בעד נצרכו הוא ונותן בעד נצרכו של חברו.

ואין שואל, ואין דורש, ואין מבקש חשבון, — נותנים...

— אל ישאל, אל ידרוש ואל יבקש חשבון „הוא", החותך חיים לכל חי, ויתן... ויתן...

ושלחנות רבים אצל בית־הכנסת ושוב קערות...

ועל כל קערה וקערה פתקה כתובה באותיות מרובעות, מאירות: „מלביש ערומים", „בקור חולים", „גמילות חסדים", „פרחי ציון", „בחורי חמד", „ישוב ארץ־ישראל", „רבי מאיר בעל הנס", „צדקה גדולה", „תלמוד תורה", „ישיבה"... והכל קוראים את הפתקאות ונותנים... איש לפי יכלתו, אחד המרבה ואחד הממעיט— הלבבות טהורים, הכוונות נקיות...

אצל השלחן הגדול יושבים הגבאים. רב הירש ברוך הזקן הגבאי הראשון ומשנהו. לפניהם פתוח הפנקס ובכובד ראש והתענינות מרובה מסתכל הזקן בפנקס, סופר וחושב ומונה...

והחובות נגבים: הנדרים, הנדבות, העליות... ההוצאה מרובה מאד. לא סלקו עוד את החובות שעלו להוצאת בדק הבית, עשו גג חדש לבית־הכנסת, ספסלים חדשים בישיבה — ובית־המדרש הגדול ישן נושן וזקוק לתקון גדול...

* * *

ועל הרצפה בבית־המדרש מפוזר חציר ובתיבות־עץ המלאות חול צהוב, העומדות על השלחנות, תחובים נרות ארוכים ועבים של שעוה, המה נרות־הנשמות.

עומד שם נר־נשמתו של אבא; מדדה אמא את „השדה" ,עשתה מן החוטים פתיל, לשה את השעוה, גלגלה... עשתה נר לנשמתו של אבא. עולה ומחניק כעין כדור בגרוני, מביט אני על הנר ועיני מתמלאות...

עוד בערב יום־הכפורים העבר עמדתי במקום הזה עם אבי...

מתפללים מנחה.

כפופים עומדים כולם מעל הסדורים, כפופים כעניים ודלים ומתמוגגים ברמעות, מכים על הלב ואומרים: על חטא...

אצל הדלת עומד השמש ורצועה של תפלין פסולה בידו.

נגשים אליו אחד־אחד, חשאיים משתטחים על הארץ ונופלים על פניהם והשמש מלקה ומונה בלחש: והוא... רחום... יכפר...

והנלקה שוכב ומלחש גם הוא — מי יודע מה מלחש לו בן־האדם? מה צפון בלבבו, במעמקיו?...

* * *

חשאיים יושבים ואוכלים הסעודה המפסקת.

אוכלים בחפזון, אוכלים ומצליפים כל רגע עין על השמש היורדת, השוקעת...

דממה בחוץ, דממה בבית.

צפיה...

כל החלל של העולם מלא צפיה. מחכה הארץ, מחכים השמים, הכוכבים... עומד לו כל העולם כולו בכובד ראש ומצפה...

* * *

אמא מברכת על הנרות.

בבית דממה דקה — והיא עומדת לבושה צחורים, פניה חורים, עיניה מלאות.

עוד לפני שנה עמד פה אבא, עמד והביט על האם כשהיא מברכת על הנרות.

עוד לפני שנה מיד אחרי ברכת הנרות נגשנו אנחנו הילדים כולנו אליו ובקשנו „מחילה" מלפניו.

הוא עמד אז עטוף בטליתו ובקיטל הלבן, שם את ידיו על ראשו של כל אחד ואחד מילדיו וברך.

עכשיו איננו...

מברכת היא, האם...

ובוכה האם, ובוכים הילדים כולם, מטפטף הנר האמצעי — אפשר בוכה גם הוא...

* * *

רגעים קרושים! — הכל קודש: הבית, הרחוב, כל אדם...

הנה הוא שמירל הנפח. יהודי פשוט — נהדר הוא, נשגב הוא ברגעים האלה.

עומד הוא בקיטל ועטוף בטליתו ומברך את בניו.

עוברת אמא לפני חלונו הפתוח, רואה... נפתח מקור עיניה, עובר ושוטף...

— רב שמריה, ברך־נא את יתומי...

ועומדים אנו סמוכים ומתרפקים עליו וידיו הגסות והקשות מונחות על ראשינו והוא מלחש... מלחש...

מרגיש אני ברמעה חמה על לחיי.

סולדת היא דמעתו של שמירל הנפח...

* * *

והבית הומה...

מאירים ככוכבים הנרות הדולקים.

עטופים בטליותיהם ולבושי קיטלים צחורים עומדים הם ואומרים תפלה זכה.

וזכה היא תפלתם, ויפה וקדושה היא כלבבותיהם הזכים, הטהורים, המלאים אמונה צרופה ונלהבה.

וקדושים המה כולם... כולם... הגדולים עם הקטנים, כרב כסנדלר... כולם קרושים, כולם צדיקים!...

מעשיה יפה ונפלאה מאד.

עם... עם שלם... אלפים ורבבות אנשים התפשטו מגשמיותם: — אין גשם, אין גוף, — כולם רוחניות, נשמה... עם שלם עם קטניו וגדוליו, נשים וטף — כולם נהפכו למלאכים, לשנאני שחק!

יום אחד בשנה וכל העם כולו נעשה לעם שכולם צדיקים, שכולם טהורים...

ואין עוד שמים אפורים — בהירים וטהורים הם, והשמש — זהב וכסף ואבנים טובות ומרגליות, והחיים — זכים המה, רכים המה, עדינים... עדינים...

מעשיה יפה ונפלאה מאד!

* * *

היה היתה אגדה יפה — ונשכחה. היה היה מיתר של כסף — וניתק. היה היו חיים קדושים — ונתחללו.

כמה ריקים הם חיינו, כמה חולין וכהים הם, חסרי זיו, חסרי רוממות, ריקים הם חיינו כחורבה רעועה זו בקרן אפלה.

אשרי אלה שזכו לראות את החיים ההם, את המלאים, את הנשגבים... אשריהם...

הומה נים של כנור נעים, הומה לו הנעלם, מרטט...

יָמִים נוֹרָאִים

מאת

ק. מרמר.

א.

האנשים המחלקים את עתותיהם לימי קודש ולימי חול, לימי חג ולימי אבל, קבעו זמן גם ל„ימים נוראים", לימי חרטה ותשובה. וגם אותו היהודי אשר בכל ימות השנה אינו דואג לרוחו, יתעורר בעשרת ימי תשובה. אז ישקול ויספור את מעשיו הטובים והרעים ויעשה חשבון נפשו לדעת מצבו.

אבל ישנם גם יוצאים מן הכלל, המוסיפים מן הקודש על החול, אשר כל ימי חייהם הם ימים נוראים ובגדיהם לבנים בכל עת. לבב האנשים האלה תמיד ער. יודעים הם שהכל צפוי ונגלה לפני אלהי לבבם, ובכל עת ובכל שעה יוכל לתבוע אותם לדין, ועל־כן הם תמיד נכונים.

להאנשים האלה כל יום ויום הוא „יום הדין". אף שופטים קשים הם לעצמם ומענים את נפשם על כל הרהור לב שלא כהוגן ומצרפים מחשבה רעה למעשה. אבל מלאים המה סליחה ומחילה לאחרים. לפניהם נגלו תעלומות לב; מרגישים הם את התנועות היותר נעלמות של הנפש ולפניהם גלויה חולשתו של בשר ודם; ולכן נכונים הם למחול אפילו לחוטא זה אשר ההמון מנדה ומחרים אותו.

עומדים הם על הדין רק בעונות שבין אדם לחברו, וביחוד בעונות אשר נעשו בהיתר על־ידי הסכמה כללית בקרב קציני סדום ועם עמורה.

וכאשר יראו את החזק רומס ברגלו את החלש מבלי להרגיש גם מרדות אחת בלבבו, ובעת אשר קרבנותיו מפרפרים בין חיים ומות מתענג הוא, החומס, על כל מיני תענוגי בשר ורוח ועוד יזמר „הללויה" לאלהי האהבה והצדק — אז תשפך מררתם ויהיו לנביאים קנאים ומוכיחים קשים. ואם יראו כי דבריהם לא יעשו פרי, אז יהפכו למורדים ומהרסים.

באקונין הצעיר קודם שיצא מדבור למעשה, פנה ליושר־לב האנושי ויעורר את דורו לתשובה: „שובו, שובו, כבר הגיעו ימות המשיח".* גם בימינו נמצאו „קוראים במדבר" כאלה, אשר נבאו והוכיחו עד אשר הכירו, כי משוגע איש הרוח המנבא לבעלי האגרוף ומוכיח לאנשי זדון, ואז התחילו להשכיל את האביון ויגלו לו את הסוד איך לגאול את עצמו ואת עולמו.

ב.

„אין צדיק בארץ אשר יעשה רק טוב ולא יחטא". אבל אין גם רשע בארץ אשר יעשה רק רע ולא יתחרט. האדם נברא בצלם אלהים אשר בלבבו ומחומר האדמה אשר רגלו תדרוך עליה. לרגעים הוא מתרומם מעל לחוגו ורוחו עולה מעלה, מעלה. ובעת עלית נשמתו, הוא מביט על הארץ בעיני אלהיו: רואה הוא רק אחים בני אב אחד ולבבו ימלא אהבה לכל יציר נברא.

יפה הוא האדם בעליתו, ומי שלא ראה את האחוה והרעות בין העמים השונים בימי חג חירותם, לא ראה עוד את האדם בתפארתו.

אמנם, האחוה של חג החרות איננה בת־קיימת. אחרי ימי החג באים ימי החול, ומלחמת הקיום עם בני לויתה, הקנאה והשנאה, תעביר את האהבה מן הארץ. אבל גם השנאה איננה נצחית. ואפילו הצבא העומד נכון להרוג ולהשמיד את אויבי מדינתו, מתגעגע בסתר לבבו לאחוה ורעות בין כל העמים.

רוח האדם עולה ויורד, יורד ועולה. מצב הירידה של הורגי בנימין הוביל לעליה, וכאשר התרומם רוחם הכירו, כי מלחמתם היתה מלחמת־אחים. אז בכו יחד על החורבן, וגם יחד בנו את החורבות...

יצר לב האדם טוב מנעוריו. שואף הוא האנוש משנים קדמוניות לאמת וצדק, שלום ואחוה; אבל מלחמת הקיום, התאוה לעושר וזהב מלאו את לבבו בקנאה ושנאת חנם גם לאחיו בני־בריתו.

קשה הוא לבן־אדם לחיות בין ערפלי טוהר; הדור עדיין לא הוכשר לעלות למרום, והלואי שלא ירד שאולה. אבל קשה הוא להאדם גם לחיות בין חיתו טרף, ואפילו החברה השטופה בזמת עבודת הממון שואפת לשויון וצדק.

ואם רק יעמוד רגע האדם בזמננו ויתחיל לחשוב על עצם מהותו ויעשה חשבון נפשו, אזי יתעב את עצמו ויקרא לאלהיו יחד עם שארל בודלר:

O Seigneur, donnez-moi la force et la courage
De contempler mon corps et mon coeur sans dégout*

ומאושר הוא האיש אשר ביכלתו לקרוא יחד עם משורר ישראל: „לב נשבר ונדכה, אלהים, לא תבזה". כי רק דמעות חרטה יכולים לרחץ כתמי נשמה חוטאת, ולתת לה מנוחה. ומי לנו יותר בר־סמכא מהמשורר העדין, אוסקאר אואילד, אשר היה אסיר בבית־התפיסה בעד עונותיו, וקרא „ממעמקים":

O! happy they whose hearts can break
And peace of pardon win!
How else may man make straight his plan
And cleanse his soul from sin?
How else but through a broken heart
May the Lord enter in?

האדם שהוא מתחרט על עונותיו והוא שב בכל לבבו, משנה בזה את עברו והוא כמו נולד מחדש. חכמי אתונה חשבו זאת למן הנמנע, כי „מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות". כי גם להאלהים אין כח לשנות את העבר.** אבל נביאי ישראל חשבו אחרת. הם עוררו

* דייטש יאהרביכער, 1842.

* אהה, אלהים, תן לי כח ועוז להביט על חומרי ותוכי בלי תיעוב.

** אריסטו בספרו „המוסר", חלק ו', פרק ב'.

את קהלם לחרטה ותשובה והודיעו, כי אין רשע אשר לא יוכל לשנות את עברו:

„חבל ישיב רשע גזלה ישלם, בחקות החיים הלך לבלתי עשות עול; חיו יחיה, לא ימות. כל חטאתיו אשר חטא לא תזכרנה לו; משפט וצדקה עשה, חיו יחיה". (יחזקאל, ל"ג, ט"ו, ט"ז).

גם ההודים הקדמונים אמרו בשם וישנה קדושם, כי „תפלה, תשובה וצדקה" הן „מים מטהרים לנשמות נאמנות". * וכן היתה גם דעת חכמי רומא:

Quem paenitet pecasse, paene est innocens. **

אבל בעלי התלמוד עוד הלכו הלאה ואמרו: „גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות", ועוד לא נחה דעתם עד שהוסיפו ואמרו, כי גדול בעל תשובה מצדיק גמור. וכן הורו גם תשליחים היהודים אשר הלכו להורות את הגוים. אחד מהם, לוקס, נשא בשם רבו את המשלים האלה:

„מי איש מכם אשר לו מאה צאן ואבדה לו כבשה אחת מהן... והיה כי ימצאנה ישיש עליה, וישאנה בכתף — ככה תרב השמחה בשמים על חוטא אחד השב מחטאיו מעל תשעים ותשעה אנשי צדק אשר אין להם דבר להנחם עליו".

„איש אחר היו לו שני בנים. לקח לו הצעיר חלק ירושתו והלך אל ארץ רחוקה, ויהי שם לזולל עד אשר פזר כל כספו והיה לרועה חזירים כדי למלא את רעבונו. ויתאו למלא את כרשו חרובין מאשר יאכלו החזירים ופורש אין לו". אז נשבר לבבו וישב לביתו לבקש סליחה מאביו. האב קבל את הבן השב באהבה גלויה. ויזבח לו עגל המרבק וערך לכבודו חג והלולים. ועל מחאת הבן הבכור אשר היה תמיד עם אביו, ענה האב: „אבל נאוה לנו לשמוח ולהתעלס, כי זה אחיך מת היה והנה הוא חי, אובד והוא נמצא אתנו".

הבן השב מתקבל בזרועות אביו באהבה, כי ברגע אשר החוטא רוחץ את פניו בדמעות חרטה הוא משנה כל עונותיו, ואפילו הזדונות שבהן נעשין לו זכיות (יומא, פ"ו).

דוד מלך ישראל אשר חטא ושב — משורר הלבבות הנשברות והנדכאות, אשר בכל לילה המים ערשו בדמעות נוחם — נתעלה למעלה מהאבות וממשה רבנו (פסחים קי"ט) והגזרה כי גזעו יפרת בעד עונו נשתנתה, כי יוציא חוטר אשר יהיה לגואל ומשיח לבני האדם.

ג.

להיחיד הנעלב ואינו עולב, להמפלגה או האומה הנלחצת ואינה לוחצת יש לבב ער לכל דבר טוב — אלוהי אמת וצדק. ומה שיתגדל ויתרומם האדם יתגדל ויתקדש האלהים אשר בלבבו.

ברנארד שאו *** אומר: אם האדם יתעלה, אז גם יתעלה עמו אלהיו". חכמי היהודים הביעו זאת באופן אחר. הם אמרו: אם העם בגלות גם שכינתו בגלות. כי הפמליא של מעלה תתעורר עוז על־ידי אתערותא דלמטה, על־ידי הכתות האנושיים של הפמליא של מטה.

אחרי הטבח בקישינב נגלה פתאום לפני עם היהודי כי האלהים אשר בלבבו, אלהי האמת והצדק, איננו עוד מלך מלכי המלכים המושל בכפה על העמים הגדולים והחזקים, רק „שכינתא בגלותא" של עם נרדפה ונבזה. רוח העם המתיאש הרהר את הרהוריו החדשים בשירתו של ביאליק:

סלחו לי, עלובי עולם, אלהיכם עני כמותכם,
עני הוא בחייכם וקל וחומר במותכם,
כי תבואו מחר על שכרכם ודפקתם על דלתי —
אפתחה לכם, באו וראו: ירדתי מנכסי!...

התפתחותה של האנושיות מובילה מחוסר הכרה אל ידיעה עצמית. על סף השתלמותו שמע האדם קול אלהים בהמית לבבו, ועתה הוא שומע המית לבבו בקול אלהים. וכאשר מפלגה או חברה כולה מאבדת את יושר לבבה, אז אין בה אלהים, אז יגרשו את הנביא אל המדבר, ישליכו אותו אל בור הטיט או ירגמו אותו באבנים בהיכל אלהיהם.

אין חשבון הנפש ואין ימים נוראים, אין חרטה ואין תשובה לזה אשר אין אלהים בלבבו. ואם הוא בא אל בית־הכנסת ופורש על המחזור את ידיו „דמים מלאו", מדם אחיו ואחיותיו אשר ברמיהם הוא חי, אזי יעשה זאת רק מהרגל. אין מרדות בלבבו ואיננו חושב כלל להשיב את הגזלה אשר גזל.

„עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו", — כה אמר האלהים אשר בלבב הנדכאים והנעלבים. חטאו של איש לרעהו איננו נמחה על־ידי קרבנות ותפלות לאביו שבשמים. וזהמת החמס לא תטוהר על־ידי נדבות, מדמי גנבה וגזלה, לבתי־כנסיות, בתי־ספר, בתי־חולים או בתי־יתומים וזקנים.

בעלי המדרש מרמים את זה שנותן חלק מגזלתו לדבר מצוה „ללסטים שיושב בפרשת דרכים ומקפח עוברים ושבים", ואחרי שנתפס ונחבש בבית־האסורים, הוא נותן לאחר מקרבנותיו חלק ממה שגזל ממנו, שטיח אחד, שילמד עליו זכות בבית־המשפט. הסוף הוא, כי סניגורו יתהפך לקטיגור ויאמר: יודע אני, כשעברתי עליו „עמד זה לפני וקפחני ונטל כל מה שהיה עמי, ושטיח זה הוא משלי, מעיד עליו". (ויקרא רבה, ל').

* בהגבד־גיטה, י"ח, 4.

** מי שמתחרט על עונותיו לתמים יחשב (סיניקה באנסמנו).

*** בראיונו עם ראובן בריינין.

גולת הכותרת

מאת סופרנו המיוחד
א ה ר ן פ ר נ ק ל .

(פרטי ההפגנה הציונית הגדולה בלונדון).

גולת־הכותרת של כל חגיגות־הגאולה בצורותיהן השונות. האספות הפומביות, התהלוכות, המיטינגים שנערכו בזמן האחרון לכבוד החלטת סאן־רימו — היא בלי ספק זו, שנערכה על־ידי הפדרציה הציונית באנגליה ביום ב', 12 יולי, באולם אלברט שבלונדון העיר. אספה זו היתה לא רק הכי־גדולה בקורות היהדות האנגלית, אלא גם אולי בכל דברי ימינו בגולה אין משלה.

וגדולה היתה מכמה בחינות. ראשית, ב כ מ ו ת המשתתפים. האולם „אלברט", המכיל בקרבו שנים עשר אלף איש, היה מלא עד אפס מקום ואלפי אנשים הוכרחו לשוב במפח־נפש. ומספר השבים האלה היה גדול פי־שנים מהנכנסים, כי עוד ימים אחדים לפני האספה קבלה הפדרציה הציונית בקשות בשביל כרטיסים מ ש ל ש י ם א ל ף איש ויש שהציעו לשלם גם חמשים לירות שטרלינג בעד כרטיס כניסה. אספה ציונית רבת־עם כזו עדיין לא היתה בשום ארץ ובשום מקום.

שנית, ב ג ד ו ל י ה ד ו ר של העם היהודי והעם הבריטי שלקחו בה חלק. על הבימה ישבו בצותא חדא מסלתם ומשמנם של שני העמים האלה, שלפי מבטאו המוצלח של באלפור עשו שותפות ביניהם והם: הד"ר חיים ווייצמאן, נחום סוקולוב, ד"ר מאכס נורדוי, השופט העליון לואיס ד. בראנדייס, לורד רוטשילד, ג'ימס רוט־שילד (בן ה„נדיב הידוע"), מ. אוסישקין, הרב הכולל ד"ר הרץ, דוד ילין, סיר סטוארט שמואל (אחי הנציב), מרת שמואל (אשת נציב ארץ־ישראל) וכל צירי הכנסיה הציונים ועל־ידם: ארתור באלפור, הלורד רוברט ססיל, הלורד קריו, אורמסביי גור ועוד אחדים מקברניטי האימ־פריה הבריטית וחשוביה — למספר גדולים וחשובים כזה לא זכתה עדיין שום אספה יהודית.

שלישית, ב ת ו כ ן ה נ א ו מ י ם שנשמעו בה. רוב הנואמים התרוממו לגובה הראוי ולא פראזות ומליצות וניבים ריקים ויפים נשמעו הפעם אלא דברים הראויים להשמע, דברים שיש להם טעם, כובד ומשקל וחשיבות היסטורית, ורובם יוחקו בספר לזכרון נצח בדברי ימינו.

רביעית, ב ה ת נ ה ג ו ת ה ש ו מ ע י ם . מעולם לא ראיתי עוד קהל גדול מגוון ומגומר כזה, שידע להתיחס בטאקט כל־כך הגון וראוי לכל הגה ולכל מלה שיצאו מפי הנואמים. הרגשת־המדה מפאת הצבור הענקי הזה ניכרת היתה מכל אובאציה, מכל קריאה של הסכמה ומכל התפרצות־צחוק, או של גיל וששון. ויש שבהשקיפי על הקהל הגדול הזה ובראותי אותו ער וקשוב ומביא לידי גלוי את רגשותיו, נדמה לי, כי לא א ל פ י י ח י ד י ם לנגד עיני הפעם, אלא גוש מוצק אחד של אנושיות שרגש כללי מאחד אותו ורוח אחת מפעמה בקרבו. גם באלפור, בכבודו ובעצמו, כנראה, השתומם למראה החזיון הנהדר הזה וכמה פעמים ראיתיו מסב את ראשו ומביט לכל עבר ופניו מביעים עליצות וצהלה ומפיקים ששון ונחת. לא ה מ ו ן היה לפנינו הפעם, אלא צבור מחונך ונבון היודע את מקומו והמבין להוקיר את כל גדול ומנהיג לפי ערכו והמרגיש בחשיבות הרגע החגיגי. זהו הרושם שעשתה עלי התנהגות הקהל באספה פומבית זו — ואל יהא זה קל בעינינו!

שוה הוד והדר להמחזה מרהיב־העין הלזה ה א ו ל ם כ ש ה ו א ל ע צ מ ו . בגדלו הוא דומה לה„מדיסון סקבר גארדן" בניו־יורק או לה„קוליזיום" בשיקאגו, אך עולה הוא עליהם לאין ערוך ביפיו והידורו ובארכיטק־טוניותו הנפלאה. מן המסד עד היציע העליון הוא כולו אומר טוב טעם ונוי משובח. ולפי דעת רבים יחיד ומיוחד הוא במינו בכל אולמי תבל. וזוהי הפעם הראשונה שבכתליו נתוועדה אספה יהודית, ולא סתם יהודית אלא ציונית. כתליו קושטו הפעם בדגלינו הלאומיים, בכרטים כחולים־לבנים עם הכתובות העבריות: „חג הגאולה", „ברוכים הבאים", „ושמחת בחגך", „מזל־טוב" וכיוצא באלו. חן האולם „אלברט" היה הפעם על כל הנאספים, שפניהם נהרו מגיל ושמחה ועיניהם הבריקו מתוך אושר פנימי. רובם ככולם הקדימו לבוא ולתפוס מקום שעה ארוכה לפני הזמן המיועד ובקיצר־רוח חכו לביא הרגע שבו תפתח האספה. והרגע הזה בא. בדיוק בשעה שמונה עלו על הבימה לקול שאון אובאציות סוערות זה אחרי זה הלורד רוטשילד ואחריו המיניסטרים והלורדים הבריטים ביחד עם המנהיגים הציוניים, ושאר אנשי המעלה, וכל אחד מהם תפש את מקומו המיועד לו.

היושב־ראש, הלורד רוטשילד, מבקש את מזכיר הפדרציה הציונית לקרוא לפני הנאספים אחדות מהמון אגרות־הברכה שנתקבלו לכבוד האספה הזאת ממדינאים מפורסמים ומאנשים רמי־המעלה. בין האגרות שנקראו יש לציין את אלה:

המיניסטר לענינים חצוניים, הלורד קורזון, כותב: יכול אני להבטיחכם שמקרב לבי אני מברך את הציוניות בהצלחה מרובה.

מיניסטר הפנים, מר א. שורט, אומר במכתבו כדברים האלה: קבלת המאנדאט הזה מטילה אחריות גדולה וזכות גדולה כאחת. מתאחד אני בתקותי החזקה עם חברי הפדרציה הציונית בנוגע לעתידה של הארץ, ששמירתה נמסרה בידינו. שולח אני את ברכותי העמוקות לכם, כי תצליחו באספתכם ובתנועתכם.

הלורד בריים באגרתו הוא אומר: מברך אני מקרב לב את מנהיגי הציונים בבריטניה על הסכויים המזהירים הנשקפים למולדתו העתיקה של עם ישראל, ששעריה יפתחו כעת לרוחה ליהודים שיכנסו אליה ויתישבו בתוכה. הדבר הזה אופשר על־ידי שחרור הארץ מעול טורקיה העריצה ועל־ידי יסוד שלטון נאור תחת חסות המאנדאט שקבלה בריטניה הגדולה.

אחרי קריאת האגרות פותח הלורד רוטשילד ואומר:

מטרת האספה הזאת, כפי שידוע לכם, היא חגיגת קבלת המאנדאט על ארץ־ישראל על־ידי בריטניה הגדולה וקביעת הצהרת באלפור בחוזה השלום עם טורקיה. רבים מכם בודאי זוכרים גם את האספה הגדולה שהיתה לנו „בבית־האופירה”. אז התאספנו לחוג את המאורע הכי־גדול במשך האלפים שנה האחרונות בקורותינו — והוא ההפרה של האימפריה הכי־גדולה בתבל בזכותנו הלאומית— וגם להביע תודה בשם היהדות האנגלית לממשלת הוד מלכותו על זה. ואף־על־פי שעוד באספה החשובה ההיא בטוחים היינו, כי לא הממשלה האנגלית ולא מר באלפור יחזרו מהבטחתם שהכריזו ברבים, בכל זאת נדמה לי, שהאספה הנוכחית היא עוד יותר חשובה מהקודמת מפני שבה נשמע בודאי על האמצעים שיאחזו כדי להוציא לפועל את הצהרת באלפור. ואחד הצעדים החשובים האלה בדרך זו כבר נעשה והוא מנויו של הרברט שמואל בתור נציב ארץ־ישראל, איש שהוא מדינאי גדול ויהודי נאמן באחד (מחיאות כפים). על־ידי זה, גבירותי ואדוני, עשתה הממשלה הבריטית את ההתחלה הראשונה ביסוד ביתנו בארץ־ישראל. עלינו להראות ולהוכיח, כי לא רק שבראים וראויים אנו להאמון ששמה בנו הממשלה, אלא שגם נעזור לה במלוי ההתחייבות הזאת. כל אלה מכם שבקרו את הכנסיה הציונית בשבוע העבר שמעו את דברי הבקורת שהטיחו כלפי המנהיגים. ואמנם נקל לבקר אבל קשה להציע הצעות ממשיות במקום בקורת. ובזה אני פונה איפוא בבקשה לצירי הכנסיה שבאו לכאן מעשרים ושמונה מדינות שונות וגם להאספה היהודית הזאת שלפני לחדול מבקורת ובמקום זאת להביא קרבנות ולתמוך בכל התאמצית בהיתיכם בעבודת־הבנין של מנהיגינו ועל־ידי זה נוכיח, כי אמנם ראויים אנו לאותו האמון ששמה בנו הממשלה הבריטית.

היושב־ראש מציג לפני הקהל את מר באלפור. בהשמע השם הזה יוצא מפי היושב־ראש הזדעזע כל קהל הנאספים העצום והגדול הזה כאילו עברו זרם חשמלי. כאיש אחד קמו הנאספים ממקומותיהם והתחילו להריע: יחי באלפור! הידד באלפור! רבים נפנפו בדגלים, במטפחות ובכובעים ובכל אשר מצאה ידם. רבים נסו לשיר את „התקוה”, אבל קולם נבלע בתוך הרעש והשאון של האו־באציה הכביעית הזאת, ושארכה שעה ארוכה ובכל פעם התפרצה ביתר שאת וביתר עוז. לכשעלה בידי היושב־ראש להשקיט את הנאספים, השמיע מר באלפור את הנאום הזה:

נאומו של באלפור.

זה ימים רבים שהנני ציוני מתוך הוכחה פנימית ונפשית (מחיאות כפים), וברוח זה הנני מופיע לפניכם גם היום. אולם גם ברגעים הכי־מכריעים לא חזיתי מראש ולא ציירתי לי בדמיוני גם את האפשרות, כי העבודה הגדולה של הקמת ארץ־ישראל תבוא ותזדמן לנו כל־כך מהר, או שתבוא כלל בימי חיי אני. זוהי אחת התוצאות הגדולות והבלתי־צפויות של המלחמה, שאף זה בא קצה — אם נוכל להרהיב עוז בנפשנו ולהחליט, כי באמת נגמרה גמר שלם ומלא. רבות הן הרעות ילידות המלחמה הזאת, אולם אם על חשבון תוצאותיה יש לזקוף את הקמת ביתו של העם היהודי במולדתו העתיקה, אז בודאי שגדול שכרה בתור גורם להמאורע הגדול הזה, שבתנאים אחרים, עד כמה שאפשר לנו לראות ולשפוט, לא היה בא כל־כך מהר. על דעת מי היה עולה לפני חמש־שש שנים, כי אפשר יהיה לנואם באולם „אלברט” לציין בתור עובדה גמורה שמעצמות העולם הגדולות הסכימה לקבלת ההצהרה שעליה העיר הלורד רוטשילד, והמאנדאט ימסר לאותה המדינה שבכל אופן היא הראשה והראשונה ברצינה לראות בגמר הטוב של שיטת־הפוליטיקה הזו וכי תמנה בתור נציב ארץ־ישראל איש המאחד בקרבו את משנה־הסגולות, שתארן לפנינו הלורד רוטשילד באופן כל־כך יפה? אלה הן התוצאות שיש לנו לשמוח עליהן (מחיאות כפים).

אולם בשעת נצחוננו ההגון הזה אל־נא נסיח את דעתנו אף רגע מן הקושיים המונחים עוד על דרכנו. ואיני מהסס אף לרגע למנות את הקושיים האלה ולפרטם לפניכם אחד אחד, כי יודע אנכי שהתגבר תתגברו עליהם (מחיאות כפים). ולא להטיל מורך בלבבכם אני מתכוון בזה, אלא אדרבא, כדי לרומם את אומץ־רוחכם ולהגביר את רצונכם באתי הפעם בדברי אלה.

איני יודע אם בין הקושיים האלה הראש והראשון הוא הקושי של השאלה הערבית בגבולות ארץ־ישראל, אבל בכל אופן בלתי־נמנע היא. שאלה זו דורשת טאקט והבנה ועל־כולם שאיפה בימפאטית ורצון טוב הדדי משני הצדדים — היהודים והערבים גם יחד. עד כמה שזה נוגע להעם הערבי — זה הגזע המענין והמפואר — מקוה אנכי, כי זכור יזכור, שאנחנו הנאספים בכאן וכל היהודים רוצים, כי הממשלה הבריטית תיסד את הבית הנאמן להעם היהודי תחת חסותה העליונה, יכי המעצמות הגדולות וביחוד בריטניה הגדולה שחררו אותם, את העם הערבי, משלטון עריצים, שדכאום עד לעפר במשך מאות בשנים. מקוה אנכי שהערבים יזכרו, כי אנחנו יסדנו בשבילם ממשלה ערבית עומדת ברשות עצמה בהאדזאס, ומקוה אנכי שיזכרו, כי אנחנו רוצים להכשיר את מספוטומיה ולעשותה בעתיד למדינה אבטונומית בעלת שלטון עצמי. ובזכרם את כל אלה, מקוה אנכי, כי לא יביטו בעין רעה על כברת ארץ הקטנה — כי לעומת הטריטוריות הערביות רחבות־הידים הלא מצערה היא — הניתנת לאותו העם, שאף־על־פי שהגלה ממנה זה מאות בשנים, בכל־זאת בודאי שלא פקעה זכותו לחיות ולהתפתח ברוחו הוא על אדמת אבותיו (מחיאות כפים).

(עוד יבוא).

הַוְּעִידָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַמּוֹרִים הָעִבְרִים בְּאַרְצוֹת הַבְּרִית וְקַנָדָה

(סוף).

י ש י ב ה ש ש י ת .

על הפרק:

א) דין־וחשבון של ועד התקציב.

ב) דין־וחשבון של ועד ההחלטות.

ג) דין־וחשבון של הועד לספרות ועתונות חנוכית.

ד) דין־וחשבון של ועד המנויים.

ה. בחירות.

מר ביבר מוסר את הדין־וחשבון בשם ועד התקציב. אחרי ויכוח, אם יהיה מזכיר משותף להסתדרות ולאגודת המורים של ניו־יורק ואם יהיה להסתדרות סדרן־נוסע או לא, מחליטים, שלהסתדרות יהיה מזכירה המיוחד ושימלא גם את התפקיד של סדרן־נוסע בעת הצורך.

נשמעים אחרי־כן הדינים־וחשבונות של הועדים להחלטות ואחרי ויכוחים רבים מתקבלות ההחלטות האלה:

בשם ועד המנויים מציע מר אדלר לבחור בד"ר טורוב לנשיא־הכבוד של ההסתדרות (מחיאות כפים סוערות). מר הלוי — למזכיר ההסתדרות, ובחברים: קומנוף, ווינוגראד, אהרנסון, עפשטיין ופרידלנאד — לחברי ועד הפועל, ובחברים: הירש, אדלר, לוויז, ווהל, פרוחובניק, כהן והנדלמאן — בתור שבעה החברים הראשונים בועד הפועל הגדול.

ד"ר טורוב מודה בעד משרת הכבוד שהציעו לו. הוא מבאר שעל־פי רוב מכבדים בנשיאות־הכבוד את האדם שיכול לתת רק את שמו לשם נוי ופרסום, אבל לעבוד עבודה ממשית או שאינו יכול, או שאינו רוצה, או שאינו מוכשר, אולם הוא חושב את עצמו לסוג האנשים הלוקחים חלק בעבודה, ולכן הוא מוצא שנשיאות־הכבוד אינה הולמת אותו.

מר אפשטיין מציע, שהועידה תבחר רק בששה חברים לועד הפועל המצומצם ואת המזכיר יבחר ועד הפועל ויאושר על־ידי ריפירנדום. ההצעה מתקבלת. נגשים לבחירות. נבחרו בועד הפועל המצומצם: מ. הלוי, ווייטמאן, קומינוף, אפשטיין, פרידלאנד ופריישברג. בתור שבעה הראשנים לועד הפועל הגדול נבחרים: הירש, שטיין, אדלר, ווהל, הנדלמאן, פרוחובניק ונבריאלי.

בשירת התקוה נסגרת הישיבה האחרונה של הועידה.

ה ה ח ל ט ו ת .

ה ה ס ת ד ר ו ת :

א. שם ההסתדרות היא „הסתדרות המורים העברים באמריקה".

ב. מטרת ההסתדרות היא תקונו ושכלולו של החנוך העברי והרמת ערכו ושפור מצבו של המורה העברי.

ג. ההסתדרות מורכבת מאגודות של מורים, שבראש כל אחת מהן עומד ועד פועל שנבחר ללא פחות מחצי שנה ושהוא אחראי בעד מעשיו רק בפני האספה הבוחרת.

ה ע ר ה : אין שום מורה יכול להיות חבר להסתדרות אלא אם כן הוא חבר למרכז גלילי, או לאגודת מורים מקומית.

ד. אגודה שיש בה לא פחות מעשרים וחמשה חברים נעשית למרכז, שאליו מצטרפות אגודות מורים קטנות ומורים יחידים שבסביבה.

ה מ ס :

המס הכללי, שכל מורה משלם למרכז, הוא שקל וחצי לחודש. מן הסכום הזה מקבלת קופת ההסתדרות חלק הנקבע על־פי יחס פרופורציונאלי למספר החברים שבמרכז.

מ ש מ ע ת :

הועידה מעירה את תשומת־לב כל המורים, כי הצלחתה של ההסתדרות תלויה בשלטון משמעת אורגאניזאציונית נמרצה בתוך האגודות ובמסירות מופתית מצד כל החברים לעיקרי ההסתדרות ושאיפותיה.

ש ב י ת ו ת :

הועידה מחליטה, שבמקרה של סכסוך בין המורים ובין מנהיגי מוסדות החנוך, רשאים המורים להשתמש בשביתה, אם נסו להשתמש בכל האמצעים האחרים ולא הצליחו להבטיח את מלוי דרישותיהם הצודקות.

ה נ ה ל ה :

הסתדרות המורים מתנהלת על־ידי ועד פועל מצומצם, בן שבעה חברים, הנבחר על־ידי הועידה, וועד פועל גדול, ששבעה חבריו הראשונים נבחרים על־ידי הועידה, ויתרם נבחרים על־ידי המרכזים, ציר לכל מרכז. רשות ניתנת לכל אגודה להחליף את צירה בועד הפועל הגדול לכשתרצה.

ה ע ר ו ת :

1. מקום מושבו של הועד הפועל המצומצם הוא בניו־יורק.

2. המזכיר של ההסתדרות צריך להיות אחד מחברי ועד הפועל המצומצם.

ועד הפועל המצומצם מתאסף לפחות פעם לשבועים וועד הפועל הגדול — פעם לשלשה חדשים.

ה מ ו ר י ם :

א. הועידה מדגישה את חובתו של המורה להתעסק רק בהוראה העברית ובענינים השייכים אליה וקרובים לה ברוח.

ב. הועידה מטילה על ועד הפועל לחלק את המורים לסוגים לפי השכלתם ונסיונם בהוראה.

ג. בכדי למנוע בעד ההפקרות ביחס להוראה העברית, שכל מי שחפץ בא ואומר: מורה אני ואין אחריו שום בדיקה, ועל־ידי זה החנוך העברי מתחלל, מחליטה הועידה: לברוא ועד בוחן ארצי פרמננטי, בן חמשה חברים, אשר יטפל בקביעת נורמה לידיעותיו של המורה והכשרתו להוראה ובחלוקת התעודות.

ה ע ר ה : על־יד כל מרכז יתקיים ועד בוחן לוקאלי, שיעמוד תחת השגחתו של ועד הבוחן הארצי.

הועידה מחליטה לקבוע שכר מינימאלי למורה בהתאם עם תנאי המקום.

כל בית־ספר עברי צריך לתת למוריו חודש של חופש בירחי הקיץ.

בכל ועד חנוך עברי, לוקאלי, או מרכזי, צריך להנתן מקום חשוב לבאי־כח המורים.

בחירת המנהל של בית־הספר זקוקה לאישור מצד חבר המורים של אותו בית־הספר.

מפעלים ומוסדות:

1. הועידה מטילה על המורים בכל מקום ומקום להשתדל לארגן את אבות תלמידיהם לשם עבודה משותפת לטובת חנוך בניהם.

2. הועידה מטילה על ועד הפועל לעזור בארגון כל הכחות העברים בארץ הזאת לשם עבודה חנוכית מרוכזת ויצירת מוסדות עברים תרבותיים.

3. על הסתדרות המורים להביא לידי התאחדות בתי־הספר שבכל עיר ועיר בהסתדרות אחת ובהנהגה משותפת.

4. על ועד הפועל לעבד תכנית כללית בשביל בתי־הספר ששיטת עברית בעברית נהוגה בהם.

5. הסתדרות המורים תקבע יום חנוך שנתי בכל הארץ, שבו תכריז על תרומות ונדבות לצרכי החנוך העברי.

6. על הסתדרות המורים לעזור ביסוד אגודות עבריות לבני־הנעורים ועל המורים להשתתף בעבודת האגודות האלה השתתפות אקטיבית.

7. על הסתדרות המורים להוציא לפועל את יסוד הוצאת הספרים „למען תינוקות של בית רבן", שאגודת המורים של ניו־יורק התחילה לטפל בה, שתפקידה יהיה להוציא ספרי למוד וקריאה לבני־הנעורים, שיתאימו לרוחם ולתנאי המקום.

הערות: על ועד הפועל לאחוז באמצעים הדרושים בכדי למכור 3,000 מניות של הוצאה זו במשך השנה הבאה.

הוצאת הספרים לא תתחיל בעבודה עד שיאסף קרן של עשרת אלפים שקל.

8. הועידה מחליטה, שההסתדרות תוציא שלשה עתונים:

א. ירחון אינפורמאציוני־פדגוגי למורים.

ב. חוזר בעברית־יהודית ואנגלית להורים.

ג. עתון לילדים.

9. מלבד הירחון למורים שיהיה בעיקר מוקדש לפעולות מעשיות ולאינפורמאציה חנוכית, על ההסתדרות להוציא פעם בשנים או בשלשה חדשים קבצים פדגוגיים מדעיים, שיהיו מוקדשים לשאלות חנוכיות עיוניות.

10. מלבד המפעלים הספרותיים שנמנו למעלה שעל ועד הפועל לטפל בהגשמתם בעתיד הקרוב, מסמנת לה הועידה תכנית אידיאלית של פעולות ספרותיות, שנחיצותן גדולה ושההסתדרות תשאף להגשימן לעת מצוא.

11. על ועד הפועל לבוא בדברים עם ההסתדרות העברית באמריקה למען מצוא אפשריות של עבודה משותפת במפעלים ספרותיים והתרבותיים.

עזרה למורים נגועי המלחמה:

הועידה מכירה בחובתם הגדולה של המורים העברים באמריקה לבוא לעזרת אחיהם, המורים העברים מעבר לים, שבתוך מצוקות רעב ויסורי הגוף והנפש הם מקריבים את מיטב כחותיהם כדי שלא תשתכח תורה מישראל.

עלבון החנוך:

הועידה דנה בכאב על ההופעה המחפירה שהורידו באמריקה את החנוך העברי למדרגת מפעל של צדקה ובכמה מקומות הכניסוהו תחת השגחת חברות ה„טשאריטי". הועידה מדגישה ומטעימה, שהחנוך העברי הוא חוב לאומי־אנושי. חובו הקדוש של הפרט והכלל יבתור שבזה צריכים ההורים והמנהיגים להתיחס אליו.

השתתפות ואזכרה:

א. בדכדוכי נפש ויגון אלם, אין־אונים, משתתפים אנחנו, המורים העברים שבאמריקה, בשבר אחינו המעונים, הדויים בארצות אוקראינה, פולניה והונגריה, הכפותים לפני חיות טרף ואין מציל. ומתוך רטט של כאב וכלימה אנו מורידים את ראשינו על הקבר הפתוח של קרבנות בית ישראל הקדושים והטהורים שנפלו בידי טמאים ורוצחים. הדם הנקי של הקרבנות האלה, דם עוללים ויונקים, מדוקרים ונשחטים על דם אבותיהם שואג אלינו מן האדמה, תובע את עלבונו ודורש את תקונו. ואנו, יחד עם טובי העברים שבכל ארץ וארץ, שמצפונם הלאומי חי וער בקרבם, מרגישים ומרגישים, שהתקון היחידי להדם השפוך ימצא במעשים כבירים וקרבנות גדולים לטובת גאולת ארצנו ובנינה.

ב. המורים העברים באמריקה משתתפים בצערה הגדול של היהדות האמריקאית על אבדן שנים מטובי בניה: הפרופיסור ישראל פרידלנדר והרב דוב קאנטור, שחרפו את נפשם לטובת אחיהם הנדכאים: ובעמדם על משמרתם לימציא להם ישע ומרפא נרצחו על־ידי נבלים. יהיו מעשיהם תנחומים למשפחותיהם.

תודות:

א. הועידה מביעה את תודתה העמוקה למנהלי תלמוד התורה של קליבלאנד, וביחוד להד"ר גרבר ולרעיתו על עזרתם בסדור הועידה ועל השתדלותם הרבה להנעים להצירים את ימי שבתם בקליבלאנד.

ב. הועידה מביעה את תודתה למר רקר, עורכו של העתון הקליבלאנדי „אידישע וועלט" בעד יחסו היפה לעבודתנו ובעד הפרסום הרב שנעשה לועידה על־ידי עתונו.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

באמריקה.

ווילסון על ענויי היהודים בפולניה.

ד"ר סטיפאן וויז, ראש „הועד לעניני היהודים במזרח אירופה", שעל־יד הועד הזמני של הקונגרס היהודי האמריקאי, שלח אל הנשיא ווילסון תופס־טלגראמה בדבר מעשי התעתועים והטירור הבלתי־פוסקים של הפולנים ביחס אל היהודים. הטלגראמה נתקבלה — ב־8 לספטמבר — מאת מר מורים רוטנברג, ראש הועד הפועל של הקונגרס היהודי האמריקאי, השוהה עכשיו באירופה. וויז צירף אל הטלגראמה מכתב שבו השתדל לתאר את כל המארטירולוגיה של היהודים בפולניה בעת האחרונה. הנשיא ווילסון ענה על מכתבו של וויז ב־10 לספטמבר את התשובה הבאה:

„יקירי, הרב וויז!

„נרגש אני מהידיעות שהספקת לי בדבר הענויים והנסיונות שאחיך היהודים נתונים בהם בכל מזרחה של אירופה. אין אף אמריקאי אחד, בלי הבדל גזע או דת שהוא שייך אליהם, שלא יתיחס בסימפאטיה עמיקה אל יהודי מזרח אירופה, הסובלים עדיין עכשיו לא רק את משא המלחמה, אלא את הענויים, שהם תוצאות התנהגות בלתי צודקת וחסרת בינה של ממשלות ועמים.

„אני מקוה, כי העמים שארצנו מקושרה עמהם בקשרים מדיניים ישתדלו בכל יכלתם לשים קץ לא רק להחוקים היוצאים מן הכלל ביחס אל תושביהם היהודיים, בקיימם את התקנות של חוזה השלום

בנוגע לזכויות המיעוטים, אלא יש׳ימו קץ גם לכל המשפטים המעוקלים והעוולות הנהוגים ביחס אל היהודים.

„ידוע לנו פה בארצנו, במדינה שהיהודים נהנים בצדק משוויון זכויות שלם, עד כמה הם מקיימים באופן חוקי (לויאלי) ועד כמה הם תומכים במסירות את השאיפות ואת האידיאלים של עמנו אנו.

„אשמח מאד, אם ארבה ידיעות ממך, כי באה איזו הטבה במצבם של היהודים בארצות מזרח אירופה. הממשלה הזאת מאחלת באופן רציני מאד, כי הרדיפות נגד היהודים תפסקנה בכל הארצות ולנצח.

בהכבוד ובנאמנות שלה,

(חתום) וואודרו ווילסון".

* * *

אספת האבל לזכר פרידלנדר וקאנטור.

אבל היהדות האמריקאית על מות שני בניה היקרים, פרופיסור פרידלנדר וד"ר קאנטור, שנהרגו בשעת מלוי שליחותם הקדושה באוקראינה, מצא בטוי נאמן באספה שנערכה לזכר נשמת שני הקדושים האלה ביום החמישי העבר, 9 לספטמבר, באולם קארניגי הולל, ניו־יורק. קהל של חמשת אלפים יהודים מכל המפלגות והמעמדות מלא את האולם הגדול והנציגים באיכה הסתדרויות ומוסדות שונים של יהודי ניו־יורק וערים אחרות. ונורא מאד היה המחזה כשהחזן המנימר הזה נעה בבכי יחד עם הנואמים המספידים. מלבד ה„אבל על היחיד" שערך הצבור היהודי האמריקאי על שני המעונים בתור ידידים שנשלחו לדבר מצוה, — מלבד זה היה נשמע מתוך האנחות והבכי של המשתתפים באספה הד הצער על כל המארטירו־לוגיה היהודית במשך השנים האחרונות בארצות המלחמה.

ד"ר סיירוס אדלר, הנשיא בפועל של בית־המדרש לתיאולוגיה הניו־יורקי, היה יושב־הראש והנואמים מלבד יושב־הראש: לואיס מארשאל, השופט יוליאן מאק, אברהם ג. עלקוס, ד"ר י. ל. מאגנים והמטיף העממי צבי מאסליאנסקי. על הבימה ישבו בין עסקנים ידועים וראשי הסתדרויות גדולות בני משפחותיהם של הנספדים וביניהם: אשתו של פרידלנדר ואביה הרברט בנטוויץ מלונדון, ר' פנחס פרידלנדר ובנו דוד — אביו ואחיו של המנוח פרופ. פרידלנדר.

רושם כביר עשו על הקהל המתאבל נאומיהם של מאגנים ומאס־ליאנסקי. מאגנים הביע את הרעיון, כי בפרידלנדר התגשם גורלו של עם ישראל. הוא נולד במזרח, למד במערב, חי באמריקה ונשא את עיניו לארץ־ישראל. הוא בנה גשר בין הגלות וארץ־ישראל ואותו מבכים לא רק יהודי אמריקה אלא גם כל חלקי העם היהודי בכל הארצות.

מאסליאנסקי התחיל בעברית ועבר ל„יהודית". נאום הספדו עורר ליבבות קורעות לב. הוא גמר בדברים האלה: „המקום היותר קדוש ביארמולינץ ואפשר בכל אוקראינה הם בודאי שני הקברים של שני המעונים האלה".

השופט מאק קרא מכתב מאת פרופיסור פרידלנדר, ששלח אליו עת קצרה לפני מותו הטראגי. במכתב הוא מתנצל על אי־אפשרותו להשתתף בועידה הציונית בלונדון. הוא כותב, שהוא מרגיש את עצמו חייב לבוא לאוקראינה ולעזור לאחיו האומללים שבאומללים.

מחזה מרכא את הנפש היה עם פתיחת האספה. על הבמה קם יהודי זקן והתחיל לדבר דברים בלתי ברורים מתוך בכי. יושב־הראש הניח את ידו על שכמו של הזקן ובירר להקהל שזהו אביו של המנוח פרידלנדר, מר פנחס פרידלנדר, שלבו נשבר בקרבו על אסונו. בנו דוד הוליך אותו מתוך האולם כדי להרגיעו.

נקראו מכתבים וטלגראמות של הבעת השתתפות בצער הנאספים מאת חכמים ועסקנים ידועים. אחד המכתבים היה מאת פליקס מ. ווארבורג, יושב־הראש של ועד החלוקה המאוחד, הנמצא עכשיו באירופה. בין יתר דבריו של ווארבורג יש הצעה, שועד החלוקה ייסד קרן לתמיכת משפחות המעונים.

* * *

ועידת המורים העברים במדינת קונקטיקוט.

ביום א׳, 5 לספטמבר, נערכה בניו־הייבן הועידה הראשונה של המורים העברים במדינת קונקטיקוט. מר הלוי ומר וויטמאן ברכו את הועידה בשם „הסתדרות המורים בארצות הברית וקנדה".

ההחלטות. החלט להכריז על קיום „אגודת המורים העברים במדינת קונקטיקוט" בתור סניף של הסתדרות המורים הארצית.

יתר ההחלטות הן: א) המורה מתמנה לשנה שלמה וראש חדש השנה הוא ראש השנה למורים. ב) חופש של ירח ימים ינתן למורים באחד מירחי הקיץ. ג) אחד המורים של כל בית־ספר, הנבחר על ידם, יהיה חבר מצביע בועד החנוך. ד) המשכורת המינימאלית של מורה היא חמשים דולאר לשבוע. ה) ליסד על־יד בתי־הספר שעורי־עברית לגדולים. ו) להשתתף בכל עבודה עברית והאומית. ז) לערוך פעם בפעם נשפים שהכנסתם תוקדש לקרן האגודה. ח) ליסד קלובים ספרותיים של התלמידים ושל מי־שהיו תלמידים. ט) בועד הפועל הגדול יהיה ציר מכל עיר. י) בועד־הפועל המצומצם יהיו שבעה חברים.

מתוך הויכוחים שהתעוררו במשך הועידה הוכח, שבדרך כלל הולך מצב המורה במדינת קונקטיקוט הלוך וטוב בין במשכורתו ובין בעמדתו שהוא תופש בסביבות בית־הספר. יש ערים נדחות, שבהן שכר המורה העברי בזוי והיחוסים אליו מלעיבים, אבל האגודה, בכח האוטוריטט שלה, תשתדל להטיבו. נודע עוד, שכמה מבתי־הספר עומדים להסגר מחוסר מורים.

בועד־הפועל המצומצם נבחרו המורים: ה. ל. גורדון (סטאמ־פורד), ל. גימברג (אנסוניה), י. וינקלר (ווטרבורי), י. זוסמאן (סטאמפורד), ש. זלוטניק (ברידזשפורט), ש. יפה (ניו־הייבן), מ. מארקון (שם). מר ה. ל. גורדון נבחר למזכיר האגודה ומר י. זוסמאן לגזבר.

הועידה הטילה על הועד הפועל המצומצם לעבד ספר תקנות ולהציעהו לפני חבר הועידה המדינתית שתהיה בחג החנוכה הבא. מי שלא יהיה לחבר האגודה עד חנוכה — לא יספח אליה עולמית ומי שיאחר להספח אליה עד אחרי ראש־חודש כסלו, ישלם חמשה דולארים דמי כניסה.

בכל עניני האגודה לפנות למזכיר מר ה. ל. גורדון, מנהל בית־הספר העברי („היברו אינסטיטוט"), סטאמפורד, קונ.

* * *

בחוץ־לארץ.

בפולניה.

— העלילה על יהודי סידליץ. הציר היהודי בסיים הארטגלאס פרסם, אחרי חקירה ודרישה, את פרטי המאורעות בעיר סידליץ, שהממשלה הודיעה עליה באופן רשמי שתושביה היהודים לא רק עזרו לבולשיביקים בשעתם לכבוש את העיר, אלא שעם מנוסתם של אלה, אחרי נצחון הפולנים, נלוו היהודים

עליהם. הפרטים מדכרכים את הנפש ומקפיאים את הדם בעורקים, ויש בהם כדי לעמוד על כל מצבם הטראגי של היהודים בגיהנום הפולני.

הפולנים ערכו פוגרום ביהודי סידליץ עוד קודם שנכנסו מן העיר מפני הבולשביקים. כשהאחרונים כבשו את העיר, ארגנו מיליציה עירונית ממאה איש, ורובם היו פולנים. המיליציאנטים הפולנים השתדלו עד כמה שאפשר לסכסך את הבולשביקים ב„חבריהם" היהודים, בטענם, כי היהודים הם מלוים ברבית. הקומיסיה הבול־שיביקית היתה מרכבת משלשה אנשים: פולני, באפטיסט ויהודי. אחרי עת קצרה היו חברי הקומיסיה: שני פולנים ויהודי אחד.

כשהצבא הפולני התקרב שוב אל העיר, נפוצו תיכף שמועות בעיר, כי יתפרץ פוגרום. הכומר הפולני הודיע אחר־כך בפירוש, כי ב־10 לאוגוסט יתפרץ פוגרום. היהודים ברחו אז אל היערות הסמוכים. בריחה זו שמשה אחר־כך אמתלא לפולנים, כי היהודים ברחו יחד עם הבולשביקים.

הפולנים נקמו אחר־כך ביהודים בעד „בגידתם": הרבה נשים יהודיות אונסו ו־24 יהודים הרוגים נמצאו ביערות.

הארטנלאס מוסיף להודיע, כי בתי־הכלא בעיר מלאים יהודים, והפרעות אינן פוסקות ונערכות הן באופן אכזרי. נוסף על זה החליטו האכרים לא למכור שום מכולת ליהודים.

הארטנלאס הוציא כרוז ליהודי ווארשה, שיספיקו תיכף צרכי אוכל לאחיהם האומללים שבסידליץ.

פוגרומים נערכו גם כן בערים: ווישקוב, זאמברוב, פלוצק, ביאלה־בידרא וביאליסטוק.

— שחיטות חדשות במזרח גאליציה. לפי ידיעות מפאריז נערכה שורה חדשה של פוגרומים איומים במזרח גאליציה על־ידי האוקראינים שתחת הנהלת פיטלורא ועל־ידי הפולנים. נוגעו הקהלות בערים: ארקאן, סטאניסלאוו, הורודינקה, נאדוורנה, לישיטץ וואוינילוב. מספר ההרוגים לא ידוע עדיין. מספר הנשים האנוסות הוא רב מאד. העתון האוקראיני הסוציאליסטי „ווּפּירויד" הדפיס מחאה נמרצה נגד הפוגרומים החדשים האלה.

— מכריחים את היהודים לכרות את קבריהם. מודיעים מווארשה, כי מצביא פולני אחד גזר, כי היהודים יעזבו את העיר וויאזאווניה. היהודים התחילו תיכף לנוס אל העיר הסמוכה קלינאנקה. בדרך נהרגו הרבה מהם על־ידי החיילות ושלושה מן הפליטים, קארפמאן, לאטמאן ויחיאל אפל, נתפשו על־ידי החיילות והוכרחו לכרות להם קבר. הפקידים הצבאיים עמדו והביטו במנוחה על החזיון הזה.

— „איסור הממשלה על אתרוגי ארץ־ישראל. הציונים פנו בבקשה אל ועדת הממשלה הממונה על אימפורט להרשות להם להכניס אל הארץ אתרוגי ארץ־ישראל. על זה קבלו את התשובה הבאה:

„יש לנו די תפוחים בפולניה וכדאי להשתמש יותר ביבול אדמת פולניה".

• • •

בהונגריה.

מבודאפשט מודיעים, כי 90 אחוזים מן התלמידים היהודים הוצאו מבתי־הספר הבינונים. אפילו הגימנסיה היהודית לא הורשתה לקבל יותר מ־40 אחוזים תלמידים יהודיים.

• • •

באוסטריה.

מווינה מודיעים, כי בקשר עם הבחירות לפארלאמנט, הנערכות עכשיו באוסטריה, התגברה מאד התעמולה האנטישמית. המפלגה שהיא בעד התאחדות האוסטריים עם הגרמנים שמה בתכניתה את שני הסעיפים הבאים: 1) התאחדות עם גרמניה; 2) החרמת היהודים.

• • •

בארגנטינה.

קבלנו מאת מר בן־ציון פיינאז, סולבאסה, גליל אנטרי־ריאס, את הידיעה הבאה: זה לא כבר נוסדה אצלנו „הסתדרות המורים" המרכזת בקרבה את כל המורים העברים מהפרובינציה „אנטרי־ריאס" ומטרתה היא, להטיב את מצב החנוך העברי ומצבו החמרי של המורה העברי. רוב בתי־הספר העברים של ארצנו עומדים תחת השגחת „ועד החנוך" מבוינוס־איירס, שמנהלו הראשי הוא ד"ר ש. חלפן. ההסתדרות חושבת לקרוא לאספה כללית של כל המורים העברים בחול־המועד של סוכות ולעבד תכנית למודים בעד כל בתי־הספר שבארץ הזאת.

חברי ועד הפועל הם: ב. פיינאז, א. הוט, מ. גרייבר, ח. גרשניק וי. ברצלבסקי.

בארץ־ישראל.

— קנית אדמה על־ידי הקרן הקימת. מלונדון נתקבלה הידיעה, כי ה„קרן הקיימת" קנתה אצל ירושלים חבל אדמה גדול בסכום חצי מיליון ליטראות שטרלינג (בערך שני מיליון דולארים). 75 אחוזים מן ההרקעות ישמשו לחקלאות ויתר 25 האחוזים — לצרכי בניה.

— הכרה רשמית של „התקוה". הנציב העליון שמואל הוציא פקודה המחייבת את הפקידים האנגליים, בין האזרחיים ובין הצבאיים, לקום בשעת שירת „התקוה" באספות. כנראה, יש שייכות לפקודה הזאת אל האנצידנט שקרה זה לא כבר בטבריה. שם היתה אספה עברית שאליה הוזמן השליט האנגלי של העיר, וזה לא קם ממקומו בשעת שירת „התקוה". עורכי האספה הביעו לו אז את מחאתם וגם התאוננו על זה לפני הנציב.

— בן־יהודה והנציב העליון. ב־30 ליולי נתקבל אליעזר בן־יהודה לראיון על־ידי הנציב העליון. השיחה ארכה כחצי שעה, ונסבה על־דבר חקירת העתיקות ושאלת הלשון. הנציב הבטיח להשתדל בכל הענינים האלה.

— משרות ממשלתיות. יחיאל ווייצמאן, יוסף ברזובסקי ואהוד בן־יהודה נתקבלו בתור סגני־מפקחים במחלקת החקלאית של הממשלה: ווייצמאן יפקח על היעור בגליל הצפוני של הארץ, ברזובסקי — בגליל הדרומי ובן־יהודה יהיה סגן־מפקח לחקלאות בגליל הדרומי.

המהנדס נחום אפשטיין נתקבל בתור מהנדס ממשלתי בגליל הצפוני, והמהנדס שמואל סורסקי, מי שעבד במחלקה הטכנית של ועד הצירים עבר למהלכת עבודות צבוריות הממשלתית בירושלים.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

פ ר י ע ב ו ד ת ו ש ל ו ו י ל ק א נ ס ק י.

כלפני שבועים יצא מאמריקה האגרונום והסופר העברי י. א. ווילקאנסקי, אחרי שהותו בארץ זו כשנה לשם חקירות במקצוע ההראות לטובת ארץ־ישראל. כלפני הזמן הנזכר נשלח מטעם הועד־הפועל הציוני בלונדון להתבונן אל תנאי החקלאות באמריקה וביחוד באיתם המדינות הדומים במזג אוירם או בתנאים גיאוגראפיים אחרים אל ארץ־ישראל. כעשרת חדשים עשה ווילקאנסקי בקאליפורניה הדומה מאד באקלימה, ביחוד בחלקה הדרומי, לארץ־ישראל. שם חקר לא רק את תנאי החקלאות עצמה — את העבודה ואת ההשקאה, אלא גם את תנאי התעשיה של התוצרות. הוא סייר גם כן את המדינות שירידת הגשמים מועטה בהן והן מסתייעות בהשקאה מלאכותית, כמו: טקסס, אריזונה, ניבאדא ויומה. הדפארטמנט לחקלאות בוואשינגטון והתחנה לנסיונות חקלאיים שבקאליפורניה היו לעזר רב להחוקר ארצי־הישראלי במחקריו ובעיבוד תכניותיו. ווילקאנסקי השתתף גם כן, על־פי הזמנה מיוחדת, בועידות החקלאיות באמריקה שהיו במשך השנה.

בקאליפורניה השתתף עם ווילקאנסקי במקצעות אחדים של עבודתו הסטודנט ארצי־הישראלי מר מ. גוטמאן, בנו של הסופר העברי ש. בן־ציון, הלומד באוניברסיטה שבקאליפורניה את מקצוע ההשקאה.

ווילקאנסקי הולך ללונדון להציע את פרי מחקרו ונסיונותיו לפני הועד הפועל הציוני.

* * *

פ ע ו ל ת צ י ו נ י ג ר מ נ י ה ל ט ו ב ת „ק ר ן ־ ה י ס ו ד".

בשבוע העבר היתה בברלין אספה ציונית גדולה. החלט לערוך הכרזה על קבוץ כספים לטובת „קרן־היסוד."

הציונים מקוים, כי ההכרזה תכנים בערך מאתים מיליון מארקים (בערך שלושה מיליונים דולארים). חמשה עשר חברים שהשתתפו באספה חתמו על סכום של 700,000 מארקים.

החלט גם־כן, כי הכספים ינודבו בצורת הפרשת מעשר מן הרכוש.

* * *

מ פ ע ל ת ע מ ו ל ה ל ט ו ב ת ה ק ר ן ה ק י י מ ת ב מ ז ר ח ה ר ח ו ק.

ההסתדרות הציונית בשאנחיי נגשה על־פי הצעתו של נשיאה אדוארד י. עזרא לתעמולה וקבוצי־כסף לטובת הקרן הקיימת לישראל בכל קהלות היהודים בחינה ויפוניה. יש לשער, שההכנסות תעלינה ל־500,000 פראנק. בשבועות הראשונים נאספו כבר מאה אלף פראנק.

— ק ר ן ל ז כ ר ה נ ב ו ר י ם ש נ פ ל ו ב ג ל י ל ה ע ל י ו ן.

רעיון הקרן על שם יוסף הגלילי (טרומפלדור) וחבריו, שמטרתה להקים בנבירית תעודותיה הישובית של הקרן הקיימת מצבת זכרון לפועלים שנפלו חלל בהגינם על הישוב העברי בגליל העליון, מצא הד כביר בפולניה, ליטה, רוסיה הלבנה, ווהלין ובגליציה המזרחית. במשך שני החדשים הראשונים נאספו כבר למטרה זו 400,000 מארק בפולניה, 150,000 מארק בגליל ווילנה ו־50,000 מארק בערך ברוסיה הלבנה. למרות המצב הקשה בפולניה הולכות וגדולות שם ההכנסות לטובת הקרן הקיימת לישראל, ובחדשי אייר וסיון עלו ליותר ממיליון מארק פולניים (מלבד הכנסות החבלים הכבושים).

שׁוֹנוֹת

„ק ב ל ת ־ פ נ י ם" ל כ ב ו ד ב ן ־ א ב י נ ד ו ר.

במוצאי־שבת העבר־ה, 11 לספטמבר, נערכה בבית־הספר הלאומי בניו־יורק על־ידי „אגודת הסופרים העברים" אספת „קבלת־פנים" נהדרה לכבוד הסופר והמו"ל העברי הידוע בן־אבינדור.

יושב־הראש של האספה היה נשיא האגודה ראובן בריינין, ששב זה לא כבר מהועידה הציונית בלונדון.

בריינין פתח את האספה בנאום חשוב ומעניין, שבו העריך את פעולותיו של האורח הנכבד על שדה הספרות העברית בתור סופר ובתור מו"ל שהביא מהפכה במקצוע הפצת הספר העברי.

אחר־כך הרצה האורח על ההרפתקאות שעברו על הסכרות העברית באירופה במשך שנות המלחמה ועל מצבה עם עכשיו. הנושא הנכבד של ההרצאה וגם שמו של המרצה, שזכה כבר להנך דור שלם של עברים על־ידי ה„ביבליותיקה העברית" וה„ביבליותיקה הגדולה" שלו ועוד, וכמו־כן שמו של יושב־הראש משכו אליהם כמעט את כל העברים מניו־יורק והסביבה. הרבה מן המאחרים היו מוכרחים לשוב על עקבותיהם מאפס מקום. הקהל הגדיר ערך לבן־אבינדור אובאציה רבבית בהופעתו וכן נשמעה הרצאתי בהתעניינות מיוחדה ונתקבלה במחיאות כפים סוערות. את ההרצאה הזאת, משום חשיבותה הרבה, נפרסם בשלמותה באחד מגליונות „התורן" הסמיכים.

נאם גם־כן גיסו של בן־אבינדור, המשורר י ה ו א ש.

אחרי האספה הפומבית נערך משתה־רעים שהשתתפו בו חברי „אגודת הסופרים העברים" ועסקנים עברים ידועים. נאמו בשעת המשתה: בריינין, שהיה יושב־הראש גם של החלק הזה של הנשף, י. ד. ברקוביץ, המשורר העברי המתארח בעת בניו־יורק — יצחק קצנלסון, ד"ר מ. לוין, ש. גינזבורג, ד"ר ש. שווארץ, טוכברג, ש. ב. מקסימון, ש. אורלאנס, שמרלר, מ. ליפסון, י. ז. פרישברג, א. נ. פרלברג, אברהם שוער, ז. קוטלר, דניאל פרסקי והחתן הנשף — מר בן־אבינדור. האחרון השיב על דברי השבח של הנואמים ואמר בין יתר דבריו:

„נרגש מההכרה שהראו לי דנואמים, אשאב מזה אומץ חדש לעבודתי. אני יודע, כי כל מה שעשיתי היא רק התחלה, רק צעדים ראשונים לעומת זה שצריכים אנו לעשות להתפתחות ספרותנו. בנוגע לאמריקה שמח אני להראות על השנוי הגדול לטובה. מאז היותי באמריקה, כלפני 17 שנה, היו העברים פה רק שבלים בודדות; אז התיעצו וחפשו עצות איך למצוא לכל היותר אלף חותמים לשבועון עברי. אבל עכשיו נשתנה המצב לגמרי. העברים בפולניה וברוסיה נעשו הם במשך שנות המלחמה רשבלים בודדות ורק בארץ־ישראל נעשו גדולות למרות התנאים הקשים ואחריה נעשתה התחלה טובה באמריקה".

בסוף דבריו דבטיח בן־אבינדור, כי ישים לב להערות שהשמיעו הנואמים.

מרת הינדה דנדס ומקהלת בית־הספר הלאומי שרו בשעת המשתה שירים עברים וביניהם — אחדים משירי קצנלסון, שנתחבבו מאד על הנאספים.

* * *

נ ס י ע ת ו ו י י צ מ א ן ל א ר ץ ־ י ש ר א ל.

לשכת העתונות היהודית מודיעה, כי בסוף חודש ספטמבר יסע ווייצמאן לארץ־ישראל.

אנו מודיעים לכל קרובינו וידידינו, כי נולד לנו בן ביום כ"ב אלול, התר"ף, ונקרא שמו בישראל

ד ו ד

ולאות ברית־עם הננו נוטעים על שמו חמשה עצים ביער הרצל.

שמעון ויונה גינצבורג.

אנחנו משתתפים בצער חברתנו מרת טיקולסקי ומתאבלים על מות אמה. ה' ינחם אותה בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

מורי הת"ת דבארא־פארק.

בית מדרש להוראה ולהשכלה עברית גבוהה

מיסודה של

ההסתדרות העברית באמריקה

נפתחות תיכף אחרי חג הסכות המחלקות האלה:

א) מחלקה לחנוך גננות.

ב) מחלקה לחנוך מורים ומורות.

ג) מחלקה להשתלמות, למורים ולשאינם־מורים.

תנאי הכניסה: ידיעה הגונה בעברית והכנה מספיקה להבין שעורים גבוהים.

כל הרוצה להכנס לאחת מן המחלקות האמורות, יפנה תיכף בכתב אל לשכת ההסתדרות העברית, 114 השדרה החמישית, ניו־יורק

יצא לאור

ה ח ר ב ן

מאת א. זולה (תרגום ט. פרובה)

ח ל ק ש נ י

מחירו בארץ־ישראל 17 ג' וחצי. בחוץ־לארץ 4 שילינג.

נמצא למכירה גם־כן

ה ח ר ב ן , חלק א'.

מחירו כנ"ל

המכירה הראשית בבתי־מסחר:

הלל קרוגליאקוב, יפו

קרוגליאקוב וקרלין, ירושלים

יצא זה עתה לאור ספר דרוש חדש

רעיונות והמר לדרוש

לכל פרשיות השנה

מאת

הרב יעקב לוינסון

רב דבית־המדרש הגדול, ברונזביל, ניו־יורק

ספר הדרוש החדש הוא באמת דבר חדש בעולם הדרוש, מפני שהוא מכיל בתוכו רעיונות חדשים מספרות הדרוש, לוטים במאמרי חז"ל בסגנון מיוחד שלא בא עוד כבושם הזה בספרי הדרוש. בו ימצאו הדרשנים והמטיפים מעין נובע וחומר רב לדרוש לכל מקצועות החיים, ויחד עם זה הוא מיוחד בסגנונו הנעים והצח. הספר הזה נכתב בשפת עבר צחה ועל־פי רוח הדעת החדשה.

מחיר הספר $1.25 עם המשלוח

נתקבלו זה עתה

אתרוגים לולבים והדסים

מארץ־ישראל

בבית־מסחר הספרים של

ש. דרוקערמאן

50 קאנאל סט., ניו־יורק

נמצאים למכירה

אתרוגים, לולבים והדסים מובחרים ומהודרים

אלה הם המחירים:

מובחר שבמובחרים מארץ־ישראל	$5.50
נומר 1 מארץ־ישראל — — —	4.50
נומר 2 מארץ־ישראל — — —	4.00
נומר 3 מארץ־ישראל — — —	3.00

עם כל אתרוג נשלחים:

לולב. ירוק, סדר הדסים ירוקים והקשורים

והנני מבקש להבאים עמדי בברית המסחר וגם לאלה אשר מחדש יבואו, כי יזרזו דרישתם בהקדם, ואמונת בית־מסחרי ערבה, כי דרישתם תמלא הן בטיב הסחורה וחיבושם והמשלוח בעתם ובזמנם באופן היותר נעלה ובמקח השוה ויהא לכם בטוח שיפיקו רצון וישבעו עונג.

ברגשי כבוד,

S. DRUCKERMAN

50 Canal Street, New York, N. Y.